

1968, 12. červenec, Praha. - Stenografický záznam diskuse 85. schůze PÚV KSČ k dopisům pěti »bratrských stran« a k návrhu stanoviska PÚV KSČ.

Dubček: Na programe dnešného rokovania máme jediný bod - návrh stanoviska predsedníctva ÚV KSČ k dopisom bratských strán.

Chcem vás ešte informovať, že mi bol doručený súdruhom Červonenkom dopis tohto znenia: (viď prílohu č. 1).

V telefonickom rozhovore so s. Brežnevom som ho pozval na stretnutie nášho predsedníctva s predsedníctvom ÚV KSSS. Dnes mi s. Červonenko bol splnomocnený oznámiť, že súdruhovia doporujú previesť najskôr spoločné stretnutie a potom individuálne stretnutia.

Máte pred sebou návrh stanoviska predsedníctva, prosím, aby ste sa k nemu vyslovili.

Kolder: Skôr, ako začneme rokovať o odpovedi, chcel by som dať písomné stanovisko, ktoré prečítam: (viď prílohu č. 2).

Šimon: Domnievam sa, že ten dopis v celkovom tóne by sa mal zmierniť, pretože cez snahu o dosť veľkú citlivosť, má miestami dosť tvrdý tón a povedal by som, že miestami i tón provokačný. Napr. sa domnievam, že by sme nemali akcentovať analógiu situácie s Juhosláviou. Ďalej myslím, že by ho možné obohatiť o niektoré myšlienky. Treba argumentovať vecne, citlivo. Hneď v úvode by malo byť povedané v súvislosti so zmenou v našom kurze od januára, že nám zostalo nevyriešené mnoho vecí. V SSSR i inde neprepadli niektorým deformáciám tak ako u nás, ale napr. už v r. 1956 si mnoho vyriešili, zatiaľ čo u nás mnohé otázky zostali nevyriešené. Ďalej by som doporučoval, aby sme nestrkali hlavu do piesku v tom, že došlo k provokácii, i keď metóda, ako súdruhovia v bratských stranách vytrhávajú negatívne výroky z našej tlače, nie je správna.

Ďalej by som znovu akcentoval výhody dvojstranných rokovaní. Tieto dopisy nás privádzajú ako stranu do veľmi ťažkej situácie. Nemožno ich oddeľovať od štátnych záujmov. Mali by sme zdôrazniť situáciu, ktorá sa nám vytvorila. Vedenie našej strany nie je dostatočne informované o opatreniach, ktoré boli prijaté na tej porade bez nás. Ďalej cvičenie Varšavskej zmluvy a všetky tie argumenty, ktoré okolo toho sú, v rozpore s otázkou suverenity i autority našich vedúcich predstaviteľov. Preto by sme mali žiadať porozumenie. To všetko má dopad na našu vnútornú situáciu a stavia vedenie našej strany do veľmi nezávideniahodnej situácie a to by sa v tom dopise malo povedať. Mali by sme sa vrátiť k tej argumentácii, pokiaľ ide o zoznámenie súdruhov so situáciou u nás. Mali by sme stratiť zmienku o tom, že hodláme pozvať súdruhov na zjazd a tam najlepšie uvidia, aká je situácia u nás.

Teraz k tým otázkam, kde sa veci dramtizujú. Treba poukázať, že 80 % dôstojníkov armády sú komunisti, v bezpečnosti sú komunisti, atď... Ďalej, že vývoj u nás sledujú nielen strany socialistického tábora, nielen užší okruh piatich strán, ale tiež Juhoslávia a Rumunsko, ktoré zatiaľ podobné znepokojenie nevylovili. Uviedol by som, že zatiaľ ani od KS kapitalistických krajín podobné obavy nezazneli.

Znovu by som uviedol, aby sa tieto veci neriešili pomocou týchto dopisov, to je jeden taký prejav tej kabinetnej politiky.

Niektoré také aktívne závery: Ak máte pochopenie pre naše problémy a chcete poskytnúť pomoc, mali by ste rešpektovať naše právo na určitý experiment. Stálo by to za to, ak sa experiment podarí, bude to prínos pre celý svetový socialistický tábor. Možno ešte formulovať tak, aby nám súdruhovia pomohli čeliť prípadným tlakom zo Západu, napr. v oblasti bezpečnosti, fungovania Varšavskej zmluvy. Z vnútra potrebujeme pomoc v neutešenej hospodárskej situácii. Znovu by som upozornil, že Československo v r. 1967 malo podiel zahraničného obratu 19,1 [%]. Sme na predposlednom mieste pred Mongolskom.

Kriegel: Domnievam sa, že možno ešte zmäkčiť ten tón dopisu, i keď v podstate nič nemeniť na postoji súdruhov. Domnievam sa, že v tom dopise treba odpovedať na tie formulácie, ktoré sú obsiahnuté v dopise sovietskom a s ktorým sa stotožňujú dopisy ostatných strán, vynímajúc Maďarsko. Predne sa domnievam, že pokiaľ ide o vývoj situácie v Československu, že sa nevyvíja k tomu, aby bol viac nebezpečný, že sa nedomnievame, že by sa usilovalo o likvidáciu vedúcej úlohy Národného frontu a už vôbec sa nedomnievame, že obhajujeme západné Nemecko a jeho revanšistický militaristický kurz, že schvaľujeme kurz štátu, ktorý sa považuje za následníka hitlerovského Nemecka. Nedomnievame sa, že je

v sázke bytie či nebytie socialistického Československa a že nemožno ne oceňovať »krajnú závažnosť chvíle, ako kontrarevolúcia odníma KSČ jednu pozíciu za druhou«. Myslím, že na toto musíme reagovať. Sú zdravé sily v strane. Nutne musíme reagovať na tie pravde nezodpovedajúce tvrdenia o besnejúcej kontrarevolúcii, o organizovanom centre pravicových síl. Poľskí súdruhovia nás obviňujú z toho, že chceme zoškrtnúť celý výsledok činnosti KSČ. Že vývoj vnútornej situácie v Československu podryva základy socialistického zriadenia. Alebo čo hovoria nemeckí súdruhovia, že pochovávame akcieschopnosť našej armády, že ideme k buržoázno-kapitalistickému štátu a že náš vývoj smeruje proti záujmom NDR. Treba rozhodne zaujať stanovisko.

Nesúhlasím s tým, aby sme šli na schôdzku šestky a dávam stanovisko, aby sa schôdzky konali u nás.

Švestka: Najskôr k informovanosti predsedníctva a potom, jestli je možné hovoriť na predsedníctve čestne a otvorene. Prehlasujem, že budem hovoriť všade za seba.

Včera sa vytvorila strašná atmosféra okolo odchodu vojsk. Na tlačovom odbore na ÚV boli redaktori zo všetkých redakcií informovaní súdruhom Havlíčkom o tom, že situácia je veľmi vážna, že sú rokovania o odchode vojsk, že maršal Jakubovskij sa o 9.00 hodine na stretnutie so s. Dubčekom nedostavil, že s. Dubček volal s. Brežneva a došlo k búchaniu na stôl. To bolo povedané tu, na ÚV. Že v podnikoch sa ohlasujú stávky na protest proti Sovietskej armáde. Bola menovaná Škodovka Olomouc a nie je to pravda. V ČTK previedli bezpečnostné opatrenia, ktorými sa bránili proti nástupu sovietskych vojsk. Nariadil s. Fischer, námestok s. Suleka. ČTK sa chystala vydať článok, že sa valia sovietske tanky na východné Slovensko. Včera bol aktív na ÚV, kde hovoril s. Čutka. Uviedol, že malo prísť k zvolaniu pléna, čo malo podporu väčšej časti predsedníctva. Že hlavným bojovníkom za zvolanie pléna je s. Kolder. Že pražská konferencia požadovala, aby bol zvolaný zjazd ihneď. Ďalej že bola beseda so s. Dubčekom, že prehlásil, že nevytiahne päty z ČSSR, že pokiaľ ide o politické mrtvoly, že to nemožno riešiť inak ako na zjazde. Ja sa pýtam, jestli je toto možné? Ani slovom nedramatizujem.

Piller: Súhlasím so s. Šimonom, že dopis by mal mať miernejšiu formu. Pokúšam sa vžiť do toho, čo primälo sovietskych súdruhov i ostatných k tomu, aby napísali tento dopis. Keď to vezmeme v súvislosti s časovým obdobím, je to nevhodné. Ovšem volil by som miernejšiu formu, i keď zásadovú. Neuvádzal by som, že ide o dohodnutú akciu. Vynechať tie odstavce, ktoré dávajú analógiu s tou Juhosláviou. Mali by sme povedať, že v dobe konania XIV. zjazdu bude dosť možností, aby sme si o veciach pohovorili. Zdôrazniť, že všetky bratské strany pozývame na XIV. zjazd a že počítame s tým, keby prišli o nejaké 2-3 dni skôr, aby sme si pohovorili. Myslím, že silne dramatizujeme situáciu okolo odchodu sovietskych vojsk. Moje poznatky sú, že napr. ľudia vystupujú veľmi progresívne, vyslovujú dôveru ústrednému výboru, odsudzujú to, akým spôsobom sa hovorí v rozhlase a televízii. Treba zaujať jednoznačné stanovisko, pritom šetrne, k Sovietskemu zväzu. Ľudia sú za spoluprácu so Sovietskym zväzom. Myslím, že situácia je iná, ako informoval súdruh Havlíček. Keď som za neho hlasoval, myslel som, že je to súdruh vyspelý. Bol som informovaný, že súdruh Havlíček na konferencii v Kutnej Hore prehlásil, že sám by neváhal podpísať »2000 slov«. Doporučoval by som, ake je pravda to, čo hovoril s. Švestka, aby sme súdruha Havlíčka ihneď odvolali z funkcie vedúceho tlačového odboru. Takto sa nikde nedostaneme.

Myslím, že obsahove tento materiál je dostatočne dôrazný, je urobený serióznou formou, jestli z neho vyjmeme niektoré veci, na ktoré upozornil s. Šimon, tak je to solídny podklad. Napríklad zdôrazniť, že súdruhovia budú pozvaní na zjazd, že si s nimi sadneme a na zjazde uvidia, aká je skutočná situácia. Presvedčia sa, že nejde o žiadnu kontrarevolúciu, ale o normálny proces, ktorý treba podporiť a postaviť sa mu do čela.

Bilak: Je mi ľúto, dnes dodatočne, že som bol tiež za to, aby sa urobila určitá analýza a na základe analýzy, čo chceme robiť, toto im pošleme, aby mali pre nás porozumenie, ako chceme na to ísť. Odpoveď je pre mňa takto neprijateľná. Sú tu veľkopánske, silácke a provokačné vety. Sami popierame to, čo sme na májovom pléne prijali - maďarská strana je lepšia ako iné. Znovu klameme, že je nebyvalá aktivita všetkých. Nevie, o akú aktivitu ide. 30 % na členských schôdzkach volilo delegátov na konferencie. A vieme, k čomu smeruje tá aktivita. Kritizujeme, že necitlivo reagujú na tie pomery.

Povedzme si, kto začal. Rozčulovali sme sa, že sovietska tlač nič o nás nepíše. Oni čakali. Kto začal provokovať Sovietsky zväz a iné bratské strany? Náš zahraničný obchod je neefektívny so Sovietskym zväzom, naše vzťahy sú také a také, proste všetko bolo zlé. Ich demokracia je nanič, demokracia iných strán je nanič, všetko naše je najlepšie. Tak oni budú ticho, keď sa objaví článok »2000 slov«? Veď ani my sme nesúhlasili! Ja si kladiem otázku, že my sme ich vyprovokovali a teraz sa dívime, že citlivo reagujú. Som za to, aby súdruh Dubček, Smrkovský, Kriegel a Černík sa zúčastnili schôdzky, ktorú navrhujú súdruhovia. Oni oznamujú, že neprídu na dvojstranné rokovania. Ja nechcem byť účastníkom tejto roztržky, nepovažujem to za správne, takéto činy, ktoré idú k tomu, že my sa rozídeme s bratskými stranami. Nepovažujem ani juhoslovanských ani rumunských komunistov, že sú nám bližší ako iní. Pražské komunisti poslali horizontálnu informáciu po republike. Nepovažujem to za správne. Kladiem otázku i s. Šimonovi: Má niekto právo hovoriť proti tomuto ústrednému výboru, že ak by konzervatívne sily žiadali zvolat' ÚV, nedovoliť a zvolat' hneď XIV. zjazd strany. Kladiem otázku, kto predloží zjazdovú zprávu, súdruh Dubček ako osoba? To sú metódy stránickej práce? Podrývame základný kameň, na ktorom táto strana stojí. Nechcem byť účastníkom tejto roztržky a jednoznačne sa staviam proti takýmto formám, aby táto komunistická strana, s takou tradíciou, o ktorej sme toľko hovorili, že Novotný nie je nositeľom priateľstva so Sovietskym zväzom - a my dovolíme, aby sa tu vystupovalo proti sovietskym vojakom a dôstojníkom. Je mi ľúto a hanba, s takouto odpoveďou nesúhlasím. Navrhujem, aby sa odpovedalo ano, sme ochotní stretnúť sa s vami v Prahe, budeme s vami diskutovať.

Kapek: Odovzdávam stanovisko k materiálu: (viď prílohu č. 3).

Dodatočne sa jednoznačne prihlasujem k tomu, čo bolo prehlásené s. Koldrom i Biľakom i s návrhmi, ktoré tu predniesli. Ja nechcem byť v orgáne, ktorý má mať na svedomí narušenie vzťahu so Sovietskym zväzom, ktoré budeme ťažko dávať do poriadku. Bohužial, situácia je vážna, sme postavení do strašnej situácie. Nevieam, jestli platí ešte to, že vzťah k strane sa posudzuje i podľa vzťahu k Sovietskemu zväzu. Ja, ako kandidát predsedníctva a člen ÚV si myslím, že v takejto schôdzke žiadne nebezpečie a znásilňovanie nášho vývoja neexistuje. Taká je moja dôvera k ostatným komunistickým stranám a socialistickým krajinám a ku KSSS.

Kolder: Chceme dokresliť to, že v strane prebieha skupinový boj. S. Indra povedal, že boli rozdávané rôzne zoznamy, kto má byť volený. V ÚV bol vytvorený aktív pre kultúrnu prácu. Zámer bol tendenčne ovplyvniť priebeh okresných konferencií. Na aktíve v Českých Budejoviciach boli súdruhovia nabádaní, kto má byť presadzovaný za delegáta zjazdu a kto za člena ÚV. S. Valenta prehlásil, že úlohu ideologickej komisie prevezme ten kultúrny aktív. Žiadam, aby tieto otázky boli preverené a okamžite vyvolené závery.

To sú len niektoré fakty, ktoré som tu niekoľkokrát signalizoval. Stotožňujem sa s návrhom s. Pillera i s tým, že treba vyvodit' dôsledky z vystupovania s. Prchlíka v televízii i voči Valentovi a na tieto otázky dať príslušnú odpoveď. Tá demokracia je potom len pre niekoho. Sám s. Hanzelka vyhlásil, že bol o s. Indrovi informovaný pracovníkmi ÚV. Hovorím to s vedomím, že som si i pod vedením Novotného povedal svoje »na plné pecky« a som presvedčený, že sa veci vynášajú. Sú tu informačné kanály. Ako dlho to budeme trpieť? Stotožňujem sa so s. Biľakom, pokiaľ sa týka postupu mestskej organizácie strany, pretože, nehnevaj sa s. Šimon, si kandidátom predsedníctva a buď platí v tej strane demokratický centralizmus alebo neplatí. Urobme všetko, aby sme neprišli k rozkolu v strane. Veď sa to dá dohodnúť a jednoznačne povedať - s týmito súdruhmi nepočítame alebo počítame. Predsa každý musí mať záujem, aby veci išli dopredu.

Ja keď som si formuloval názor na dopisy, vychádzal som z toho, že nejde len o samotné dopisy, ale čo sa od januára odohralo. Musíme vychádzať z toho, ako sme charakterizovali situáciu v krajine v referáte s. Dubčeka, pred májovým plénom. Myslím, že keď si zoberieme proces od januára, že ďalej postupujú určité dezintegrujúce tendencie v oblasti strany, štátu a teraz i vo vzťahu k Sovietskemu zväzu. Myslím, že keď sa rozhodneme pre odpoveď, že by sme mali toto hodnotenie opierať o hodnotenie májového pléna a súčasne povedať, ktoré nové javy v ňom existujú. Ja sa nedivím tomu, ako veci vidia súdruhovia. Treba odmietnuť jednostrannosti, o ktorých sa domnievame, že tak nestoja. My chceme robiť náš experiment a oni vychádzajú z iných pohľadov, v niektorých otázkach vidia veci inak ako my.

Myslím, že naše stanovisko nevyvracia niektoré argumenty, ktoré tam sú, že podceňuje to nebezpečie, ktoré vidíme my a že vidíme tie východiská v tých opatreniach, ktoré robíme. V situácii, v ktorej sme, ja ťa prosím, súdruh Dubček a súdruhovia, aby sme uvažovali, jestli máme ísť touto cestou. Ja vychádzal z jednej veci. Bráni nám v tom niečo, keď pôjdeme na spoločnú poradu s požiadavkou, aby nám rozobrali situáciu súdruhovia v Poľsku? Pripravme sa, aby sme im vyargumentovali niektoré veci a nie ako by sme šli na nejaký súd. A jestli by sa jednalo s nami nerovnoprávne, máme možnosť sa ohradiť a urobiť určité závery. Máme v krajnom prípade možnosť poradu prerušiť.

Schvaľujem postup súdruha Dubčeka v tom, že volal sovietskych súdruhov, aby sa uskutočnilo rokovanie. Myslím, že i na tejto porade sa môžeme svojim spôsobom ohradiť i proti tomu spôsobu, ktorý sa nám javí - jeden deň príde dopis zo Sovietskeho zväzu a druhý deň dopisy iné. Tak sa nedá postupovať. Stotožňujem sa s tým, čo hovorí s. Biľak, i kedy viem, že v tom zostaneme v menšine. Je potrebné ísť na tú poradu a keby sme sa nezhodli, postupovať v tom smere - dvojstranne.

Smrkovský: Domnievam sa, že je to od r. 1945 najväznejšia chvíľa našej strany i republiky. Veľa som o tom uvažoval a poviem si svoje tiež: Predovšetkým ten fakt, že všetky bratské strany sa najskôr dohodli o našom pozvaní, prejednali si to vo svojich politbyrách a potom nám to oznámili - za 2-3 dni prídte, lebo rastie kontrarevolúcia. Strana nemecká, poľská, maďarská a bulharská dostali dopis sovietskej strany o týždeň skôr ako strana naša, lebo všetky tieto strany sovietsky dopis prejednali na svojich politbyrách. Teraz sa pozrime späť na dokumenty sovietskej strany a vlády od r. 1956, kedy bola vydaná deklarácia o základoch rozvoja a ďalšieho upevňovania spolupráce a priateľstva medzi Sovietskym zväzom a ostatnými socialistickými štátmi, kde sa hovorí: »Krajiny veľkého spoločenstva socialistických národov, zjednotené spoločnými ideálmi pri budovaní socialistickej spoločnosti a zásadami proletárskeho internacionalizmu, môžu vytvárať svoje vzájomné vzťahy jedine na základoch plnej rovnoprávnosti, rešpektovanie územnej celistvosti, štátnej nezávislosti a zvrchovanosti a vzájomného nevmešovania do vnútorných záležitostí - atď. XX. zjazd KSSS odsúdil predchádzajúce nesprávnosti a chyby a uložil, aby sa Sovietsky zväz vo svojich vzťahoch k ostatným socialistickým krajinám dôsledne riadil leninskými zásadami rovnoprávnosti národov. Zjazd vyhlásil, že treba rešpektovať historické zvláštnosti každej krajiny, ktorá sa dala na cestu budovania nového života. Budovať spoluprácu medzi krajinami na základe rešpektovania plnej zvrchovanosti každého socialistického štátu. Ďalej - sovietska vláda vychádza zo zásady, že rozmiestňovanie vojsk toho či onoho účastníckeho štátu Varšavskej zmluvy na území iného účastníckeho štátu sa deje na základe dohody medzi všetkými účastníkmi a jedine za súhlasu toho štátu, na území ktorého tieto vojská sú alebo majú byť rozmiestnené. Ďalej - porada v Moskve v novembri 1957: Socialistické krajiny budujú svoje vzájomné vzťahy na zásadách plnej rovnoprávnosti, rešpektovaní územnej celistvosti, štátnej nezávislosti a suverenity a nevmešovania do vnútorných záležitostí.

Všetkým piatim dopisom som venoval hodne pozornosti a času. Svojim obsahom i rozsahom sú rozdielné. Iný obsah i duch je v dopise nemeckej strany, blízky obsahu a duchu bulharskej strany, iný je obsah i duch maďarskej strany a iný sovietskej strany. Dívam sa na to, že treba vidieť, aby výsledný fakt našej analýzy bol správny. Treba si maximálne otvorene povedať, na čom vlastne sme, čomu stojíme tvárou v tvár a o čo vlastne ide. Zhodli sme sa - celé predsedníctvo - na určitom postupe. Medzi tým - od pondelka do piatku - niektorí súdruhovia dospeli k názoru, že svoje pôvodné názory korigujú a menia. Myslím, že treba ísť ďalej, pod povrch veci tých dopisov, k ich podstate. Druhá etapa budú závery, ktoré si vyvodíme. Predovšetkým mi je jasné, že všetky tie dopisy sú odvodené - vznikli na základe ržie. Každý z nich má svoj rys. Vychádzam zo skutočnosti, že pisatelia týchto dopisov, autori, ktorí nám podávajú obraz našej československej skutočnosti, sú súdruhovia zahraniční, ktorí, pochopiteľne, nemôžu vidieť situáciu presne tak, ako ju musíme vidieť my a aká skutočne je. Zamyslel som sa nad tým, kto u nás, v Československu, vidí situáciu tak, včetně toho slovníka, ktorý je v tých dopisoch použitý. Tvrdím, že rovnaké názory majú súdruhovia, stúpenci éry s. Novotného. Pritom sa domnievam, že mnohí z tých súdruhov, ktorí stáli v čele strany v dobe Novotného a ktorí sú ešte v ÚV i NZ, že by asi tak jednoznačne nevideli situáciu u nás tak, ako nám je tu vykreslená. Tým chcem povedať, že keď hovoríme o stúpencoch s. Novotného, že nechcem všetkých hádzat' do jedného vreca. I keď je to zarmucujúce, toto moje

konštatovanie, myslím, že je to fakt. Vyvodzujem z toho, či sa to páči alebo nie, že je to vo svojom dôsledku určitý prejav solidarity s politickými silami predjanuárovej éry. Máme pred sebou dokument, kde nie je povedané, okrem niekoľkých slov o tom, že to máme zložité, ani jediné slovo uznania na adresu nového vedenia strany, ani najmenšie ocenenie celého toho úsilia, našej snahy hľadať nové cesty, aby sme vyviedli našu socialistickú republiku z tej zložitej situácie, kam bola privedená predošlou politikou. Nevidím ani jedno slovo uznania a rešpektovania národných zvláštností, ktoré sa v deklaráciach tak zdôrazňuje, ani najmenšiu snahu po syntéze socializmu, demokracie a humanizmu. Všetky tieto dopisy svojim duchom fakticky stavajú vedenie strany do pozície obžalovaného, ktorý to má vysvetľovať, atď.

Aká je situácia v našej krajine, ako to bolo povedané: »Československo stojí tvárou v tvár akútnemu nebezpečeniu kontrarevolučného puču...«, že v práci strany je mnoho nedostatkov, že sa vytvárajú frakcie, atď. S tým súhlasím, že tých nedostatkov je hodne. Ale pokladám si za česť, že som nikdy nepatril do žiadnej grupy, nepatrím do nej ani dnes ani v budúcnosti.

Aké je rozdelenie síl v našej spoločnosti. Na jednej strane sú zdravé sily vo vnútri KSČ, na druhej strane politická opozícia, usilujúca o návrat ku kapitalizmu, ktorá je stotožňovaná pod pojmom »protisocialistické sily«. Je zdôraznené to, že nové vedenie našej strany nepodporuje zdravé sily v strane, ktoré chcú činiť rozhodné opatrenia proti antisocialistickým silám. Teda niekto z nás je proti tým súdruhom, ktorí chcu byť označení za zdravé sily a ktorí sú rozhodnutí previesť rozhodné opatrenia. Nie je nikde náznak, že by bolo vedenie strany zahrnuté pod pojmom zdravé sily. Naopak, je obviňované, že zbavuje podpory komunistov, prenasledovaných kontrarevolúciou, že podporuje kontrarevolučný manifest »2000 slov«, atď.

Zdôrazňujem, že pokiaľ ide o kritiku celého radu javov u nás, že súhlasím s tým, hovoril som o tom pred májovým plénom, atď., atď. Zdôrazňujem, že pre kritiku je dosť dôvodov, ale ja z toho vyvodzujem, že dokumenty sú výrazom nesúhlasu s novou politikou a líniou strany. Z našich dokumentov - programových i analyzujúcich - je citované iba z májového pléna o pravom nebezpečí. Nikde ani slovo o akčnom programe. Réžiu dopisov prezrádza bulharský dopis, ktorý formuluje: »Uznesenie májového pléna ÚV KSČ potvrdilo opodstatnenosť zmienených obáv.« Je pozoruhodné, že nie je obsiahnutá ani jedna zmienka o nutnosti boja proti dogmatizmu či nebezpečí ľavého sektárstva. Ak nazveme veci pravými menami, sú dopisy síce adresované nám, predsedníctvu strany, novému vedeniu strany, ale je v nich fakticky obsiahnutá výzva k boju proti nám. Konzervatívne sily, zvlášť vo vnútri našej strany, sú vyzývané k nástupu. Dopisy sú predovšetkým protestom proti tomu, že je u nás sloboda prejavu, náš tlačový zákon. To, čo sa žiada, je opätovné zavedenie cenzúry. Dopis NDR označuje za útoky kontrarevolúcie tie princípy, ktoré sme u nás povýšili na zákon. Sloboda tlače, rozvoj tržného hospodárstva, to všetko patrí do sféry kontrarevolúcie. Teoreticky vzaté, vychádzajú dopisy z predpokladu, že pojmá socializmu našich bratských krajín je jediné pojmá socializmu. Čo sa od takéhoto pojmá odchyľuje, je v konečných dôsledkoch antisocialistické. To plynie z niektorých tých dopisov. Ako by ani neexistoval iný problém strany, ktorá chce viesť v otázke dôvery, príťažlivosti a presvedčivosti našej politiky. Dopisy stoja na stanovisku strany ako nástroja moci. Takto je chápaná i otázka vedúcej úlohy strany. Z tohto hľadiska je pochopiteľné, že autori dopisov súdia, že vedúca úloha strany je ohrozená. Doporučuje sa nám použitie mocenských prostriedkov. V sovietskom dopise - neodkladne odhaliť »2000 slov« ako kontrarevolučný čin, okamžite ovládnuť masové komunikačné prostriedky, nemôže byť iná cesta, nestrácať ani deň, atď. Ďalej ako zjednotiť zdravé sily a oddeliť sa od tých, čo napomáhajú triednemu nepriateľovi. Je to teda výzva k zastaveniu demokratizačného procesu, je to výzva k tomu, aby sme previedli korektúru našej politiky. To podľa môjho názoru by viedlo k izolácii strany so všetkými praktickými dôsledkami. A že to súdruhovia myslia skutočne, aby sa zasiahlo mocensky, svedčí nemecký dopis, kde sa hovorí, že nám budú poskytovať plnú podporu v súlade s Varšavskou zmluvou. Varšavská zmluva je záležitosť nie hospodárska, ale vojenská. Nemeckí súdruhovia hovoria, my vám pomôžeme. Ja by som k tomu dodal - do hrobu. Ja z toho chápem, že výsledkom dopisov by bolo posilnenie pozície súdruhov predchádzajúcej politiky, a to práve pred XIV. zjazdom. Zmysel dopisov -

bojím sa, že je korigovať progresívny vývoj v politike strany, ktorá bola znovu výrazne potvrdená na okresných a krajských konferenciách strany.

Domnievam sa, že každý ten dopis sám o sebe by mal byť analyzovaný, aby sme, keď dôjde k diskusii, mohli so súdruhmi fundovane viesť diskusiu.

Niektorí súdruhovia majú názor, že jestli odmietneme ísť do Varšavy, že by to mohlo mať praktické následky na vzťah medzi nami a Sovietskym zväzom. Teoreticky to človek nemôže vylúčiť, ale ja mám lepšiu mienku o sovietskych súdruhoch, než takú, že by pristúpili k nejakým drastickým a vo svojich dôsledkoch nedoziernym opatreniam, ktoré by mali význam nielen pre nás, ale ktoré by mali význam prinajmenšom európsky. Neverím, lebo mám o nich lepšiu mienku, o ich zodpovednosti, akú majú pred medzinárodným robotníckym hnutím.

Druhá stránka veci je, že k našim terajším zasadnutiam je obrátená pozornosť celej strany a celého národa. Jedno nebezpečie tu bolo povedané - nepôjdeme do Varšavy a bude to mať tragické dôsledky. Ja hovorím - pôjdeme do Varšavy a dôsledky budú určite tragické. V jednom prípade som povedal, že neverím, že by sovietski súdruhovia k tomu pristúpili nedomyslène, ale ak pôjdeme za situácie, aká je v našej krajine, tak v očiach celej strany, i keď nie je v naprostej jednote, ale vo veľkej časti strany a v celom národe naša cesta do Varšavy by bola chápaná ako rezignácia na suverenitu nášho štátu i ako rezignácia nášho vedenia ako najvyššieho predstaviteľa štátu, stratili by sme dôveru, nie ako osoby, ale strana ako taká. Je to skúška, v sázke je mnoho, v sázke je i jednota a autorita strany a bude dobre, keď si to i z tohto hľadiska povieme. Ja hovorím otvorene, jestli pôjdeme do Varšavy, tak privedieme stranu do ťažkej situácie. Možno, že i k rozkolu. A to musíme sovietskym priateľom povedať. Ja do Varšavy nepôjdem. Ja nepôjdem, súdruh Dubček, i keby boli z toho voči mne vyvedené disciplinárne dôsledky, pretože nikomu v tejto krajine nevysvetlím a nedokážem, že je to normálna schôdzka. Národ to vie, svet o tom hovorí, že dopisy boli poslané. Ako predseda Národného zhromaždenia a člen predsedníctva ÚV do Varšavy nepôjdem. Som si vedomý závažnosti svojich slov, ale práve preto, že som si vedomý osudovosti tohto rozhodnutia, volil som túto formu, aby som vyjadril svoje stanovisko.

Navrhujem, ešte raz požiadať súdruhov, aby uznali našu situáciu, že naša cesta do Varšavy by nám privodila takú stratu prestíže, že ju sotva budeme môcť napraviť, nech prídu k nám, do Prahy, Brna alebo Bratislavy, kdekôľvek, sme k dispozícii. Ale premýšľajme o tom, jestli máme pristúpiť na to, aby prišli na rokovanie všetci, alebo nie, keď prídu všetci k nám a bude tam celé predsedníctvo alebo zvlášť vybraná skupina predsedníctva, tak tam musím byť i ja, a nebude mi dobre, aby som ja ako člen predsedníctva ÚV KSČ a predseda NZ skladal účty delegátom NDR, alebo BER. Nemeckí súdruhovia neuznali ešte za potrebné nájsť si spôsob, aby sa omluvili predsedovi národného zhromaždenia a členovi politbyra ústredného výboru komunistickej strany za osobné urážky a ja im mám skladať účty. So sebazaprením by som šiel na tú schôdzku. Radšej by som bol, keby to boli dvojstranné rokovania a ako súdruhovia doporučili, do zjazdu už máme krátky čas, kolektívne stretnutie by bolo vhodné v súvislosti s našim zjazdom.

Zostávam u toho názoru, na ktorom sme sa všetci zhodli, nikto nebol proti, aby, i keď nebola pozvaná strana juhoslávská a rumunská, že pozývame i tieto bratské strany a s nimi si vymeníme názory.

K zvolaniu ústredného výboru. O tom už bola reč posledne. Samozrejme, je to ten ÚV, ktorý zvolil toto vedenie strany, je to ten ÚV, ktorý rozhodol o politike, ktorú realizujeme, ale rovnako tak v tomto ÚV je veľká časť súdruhov, ktorí s touto politikou nesúhlasia, nesúhlasia ani s týmto vedením a vie to celá strana a celý národ. Bolo tu posledne povedané, že keď zvoláme schôdzu ÚV, nebude to žiadna dôverná a tajná schôdzka, to sa musí ohlásiť - predsedníctvo a prvý tajomník zvoláva ústredný výbor strany. V tej chvíli ovšem, od Šumavy k Tatrám, celý národ je postavený do politickej pohotovosti, bez toho, že by sme slovo povedali. Celá strana, celý národ bude chcieť byť informovaný. Keby naše rozhodnutia na ÚV boli v rozpore s mienkou strany a verejnosti, s mienkou národa, tak dôsledky si neviem predstaviť. Možno, že by si delegáti vynútili okamžité zvolanie zjazdu, tri dni po tom, čo by tento ÚV zasadal a rozhodol proti mienke strany a národa. A že by to mohlo vnieť do medzinárodných vzťahov ďalší nepokoj, o tom nepochybujem. Buďme si tohto vedomí, kým padne rozhodnutie. Keby tu

bola záruka u súdruhov, že budú rešpektovať politiku strany, ktorá bola nastúpená. Lenže keď hovorí s. Kolder o frakciách alebo o grupách, tak ja potvrdzujem, že taká grupa a frakcia je a pôsobí, prejavilo sa to i pri voľbe ČNR, kde jeden z hlavných iniciátorov dal cedulku s vypísanými číslami, ktoré majú vyškrtat' a tá kolovala medzi tými, o ktorých predpokladali, že sú to ich ľudia, ba dokonca i nestraníkov agitovali, aby škrtali komunistov Šika, Goldstückera, Hanzelku a ďalších. Takáto je skutočnosť. Medzi nimi je i jeden z tých súdruhov, ktorí hovorili - nič nie je rozhodnuté, neboj sa, teraz sa to ešte len začne.

Než padne rozhodnutie, tak si to dobre rozvážme a majme na pamäti, že sú to dopisy, ktoré neposielajú ústredné výbory týchto strán ústrednému výboru Komunistickej strany Československa, ale sú to dopisy predsedníctiev predsedníctvu. V tejto sfére máme určité možnosti.

K účasti Sovietskej armády. Zanechajme akúkoľvek demagógiu, pokiaľ sa operuje s tým, že prečo Sovietska armáda, ktorá nás oslobodila a naraz nie je dobrá. Takto to ľudia nemysleli, ľudia majú k Sovietskemu zväzu dobrý vzťah. Lenže v tejto chvíli tu sovietske vojská nie sú preto, aby pomáhali chrániť naše hranice a našu krajinu, lebo takéto nebezpečie v tejto dobe nie je, čiže ich pobyt u nás, ktorý prekročil všetky kalendárne termíny, má zrejme iný zmysel. Zmysel politický. Spája sa to práve so zjazdom strany, s tým, že by to malo morálne alebo inak pôsobiť na podporu konzervatívnych síl a preto je takéto odmietavé stanovisko.

Rigo: Mám obavu, že v predsedníctve na jednej strane dávame argumenty, že plénum nie je možné zvolať, že by to znamenalo, že silná skupina konzervatívnych síl v pléne by mohla prijať nežiadúce názory a na druhej strane - mám obavu - že ani predsedníctvo nie je jednotné, nielen v týchto otázkach, o ktorých dnes rokujeme, ale všeobecne sa mi zdá, že máme vzájomnú nedôveru k sebe. Já si vážim tých súdruhov, ktorí sa písomne pripravili, lebo chceli byť presní vo formuláciách, na druhej strane trochu to na mňa pôsobí, ako keby sme chceli mať alibi, čo sme na tom predsedníctve hovorili. Mám na mysli s. Koldra, Kapka i súdruha Smrkovského. To však nie je hlavné. Mrzí ma, že i keď je to písomne, zatiaľ u troch ľudí, tak je to protichodné. Ak sa my nedohodneme dneska na nejakých jednoznačnejších záveroch, že odídeme z tohto predsedníctva rozdelení, to by mohlo skutočne ohroziť kvalitu prípravy mimoriadneho XIV. zjazdu.

Ja som si tiež dal otázku, či by malo byť plénum alebo nie. Stotožňujem sa so s. Smrkovským, že to nebezpečie existuje, ale na druhej strane mám pocit, že na tom zjazde budeme stáť ako obžalovaní, prečo porušujeme základné princípy vnútrostraníckej demokracie. Ja som nepočítal ani konzervatívnych ani progresívnych, ale dávam na uváženie takú myšlienku, či by sme predsa len nemohli urobiť 1/3 aktív delegátov, poradiť sa o niektorých otázkach prípravy zjazdu a v tejto súvislosti sa poradiť a tlmočiť i naše stanovisko. Povedzme, z každého kraja 10 delegátov. Hovorím to i preto, že by mal byť širší kolektív politicky zodpovedných ľudí, nielen funkčne, ktorí by tieto otázky mali posúdiť, pretože ide o celonárodný problém a jedna i druhá stránka môže vyvolať nežiadúce dôsledky. Nechcem idealizovať ani tú skutočnosť, že keď sa nepôjde do Varšavy, že to nebude mať také dôsledky, ako keď sa i pôjde. Preto by mal byť i širší kolektív zaangažovaný. My nezamedzíme publicite, zvlášť keď vyšiel list v sovietskej Pravde.

Pokiaľ ide o samotné stanovisko, to je síce slušné, ja by som autorov nechcel podozrievať, že nemali snahu slušne odpovedať na dopisy, ale ja mám pocit, že je to stanovisko v rozpore s tým, čo sme hovorili na poslednom predsedníctve, kde väčšina súdruhov charakterizovala vážnejší stav v strane a spoločnosti, ako o ňom hovoríme v tomto liste. Ak chceme súdruhom skutočne otvorene a od srdca povedať, čo nás k tomu vedie, mali by sme ukázať niektoré tie dokumenty, ktoré u nás skutočne existujú. Tento list je idyla, takáto idyla v našej strane nie je, ani v republike, skutočnosť je zložitejšia a vy ju poznáte. Záver na poslednom predsedníctve bol, že sa spracuje také stanovisko, ktorá ukáže tri problémy:

- a) ocenenie situácie v strane a krajine,
- b) príčiny tohto stavu
- c) opatrenia predsedníctva

Mne tu chýbajú príčiny stavu a opatrenia predsedníctva. Tak sme sa zhodli, preto sme i neboli v rozpore v konečnom hlasovaní a toto stanovisko to neodráža. Bez ohľadu na to, či záver bude dvojstranné alebo kolektívne prejednávanie vecí - malo by toto stanovisko hlbšie ukázať príčiny stavu a opatrenia

predsedníctva, ktoré sme urobili a robíme, a nebát sa povedať i také veci, ktoré sme na májovom pléne povedali a ktoré sú realitou, že i my pozorujeme, že sú snahy i u nás skompromitovať stranu ako celok, že sú snahy útočiť na vedúcu úlohu strany. Iná vec je, či sme schopní, aby sa čistý štít strany ako celku zabezpečil, či sme schopní vedúcu úlohu strany v budúcnosti zachovať. Chýba mi i otázka postoja tlače. Či je diskutovanie a presvedčovanie jediná naša cesta? V referáte na májovom pléne bolo, že upozorňujeme, že budeme uplatňovať politický vplyv, ale keď to situácia bude vyžadovať, použijeme všetky prostriedky. Zatiaľ ostáva u slov, i keď mnohé veci nám utekajú z rúk. Sami uznávame, že sú niektoré veci, ktoré nedržíme v rukách, sovietski súdruhovia ich vidia a nemáme sa báť ich priznať. Máme dosť síl urobiť si poriadok, aby súdruhovia videli, že objektívne tie veci vidíme a posudzujeme. Vyvoláva sa veľká aktivita na protisovietske nálady. Trieštia sa sily tejto spoločnosti. Pokiaľ mám zprávy zo Slovenska, mnohé hlasy kričia, nám to nevádi, až na západné Slovensko, zatiaľ čo v niektorých českých krajoch sú hlasy o porušovaní suverenity. My okolo týchto vecí obchádzame, nepoviem na čom sme a necháme to ďalej prehlbovať. Ale zarážajúce je a ja sa stotožňujem so s. Pillerom, je to vlastne kritika súdruha Dubčeka, že naše oddelenia neťahajú na jednu stranu. To svedčí o tom, že i vo vlastnom aparáte sa vytvárajú rozdielne postoje k súčasnej politike a niekde subjektívne prístupy. To, že Havlíček nesprávne informuje, to má svoje príčiny a dôvody, to že Prehlik v televízii tak vystúpil, to má tiež svoje dôsledky. Je to veľký nátlak na stranu a jej funkcionárov, mnohí funkcionári svoje názory ani nevyjadria, pretože sa obávajú, že keď vyjadria iný názor ako je publikovaný, že sa dostanú na paľby kritiky.

Ja mám stále pocit, že naše predsedníctvo príliš veľa rokuje o nepodstatných otázkach, že sa málo robia závery k zásadným problémom a už vôbec nie kontrola, ako sa uznesenia plnia. Potom si funkcionári individuálne vystupujú, diskutujú, agitujú. Neviem si napr. vysvetliť vystúpenie Husáka v Bratislave. Podobných príkladov by som mohol uviesť i viac. V tom vidím slabosť tohto nášho predsedníctva. Bolo by potrebné, aby sme si tieto veci do zjazdu prediskutovali. Nie je iné východisko, než aby toto vedenie ten zjazd pripravilo. Ide predsa o vážne veci a i keď budeme mať rozdielne názory, ale budeme ho musieť kolektívne pripravovať. Já sám som premýšľal, že nebudem chodiť do predsedníctva, pretože veci, ktoré poviem sa nejako zahrávajú do autu, len preto, aby som figuroval v protokoloch, že som pasívny.

Prosil by som ešte, aby sa list, ak má byť odoslaný, aby sa spracoval aj trochu k nám, že máme slabiny, že robíme proti tomu, že poznáme tie problémy, že problémy sú nám známe a reagujeme na ne. Pritom že by sme tie listy nejako roztriedili a napísali každému zvlášť.

Teraz k vlastnému prejednávaniu. Ak sa zhodneme na tom, že by širší kolektív, i keď nie ÚV, ale tá 1/3 delegátov, stretne sa, máme mnoho problémov a pritom sa poradíme. Za tejto situácie by sme mali určitú istotu, že tieto naše vývody odrážajú názor určitej straníckej verejnosti. Ja som informoval predsedov na fabrike o dopisoch i o stanovisku predsedníctva a v diskusii vyjadrili, že by nebolo dobre za tejto situácie sa kolektívne stretnúť. A nepovažujem ich za nejakých, že by nemali radi Sovietsky zväz. Majú obavu, že ak by sme sa kolektívne stretli, že by došlo k mentorovaniu, že by sme sa cítili ako obžalovaní. Treba vysvetliť, čo nás k tomu vedie, že to nie je nedôvera ku kolektívnemu rokovaniu, ale že by sa to mohlo i zneužiť.

Černík: Ja to rovnako posudzujem ako súdruh Smrkovský, že ide o rozhodnutie, pred akým sme ešte nestáli. Ide o určitú analógiu situácie, akú zažíval tento národ už niekoľko razy. Nesmieme si nahovárať, že ide o ideový rozpor, že ide o rozpor v prístupe k socializmu. Dochádza k určitej zmene a tá zmena sa stretla s veľmi tvrdým odporom sovietskych súdruhov a bratských strán. Ja to chápem ako výraz nesúhlasu s tým kurzom, ktorý my robíme, i keď je sprevádzaný obavami o osud našej republiky. Túto stránku obáv našich priateľov musíme chápať. Bolo by veľmi nešťastné, keby sme použili metódy, ktoré by mohli prehĺbiť rozpor alebo dokonca privodiť roztržku. My musíme byť uznanliví k ich obavám a musíme vyjsť v ústrety. To neznamená, že by sme mali meniť principiálny postoj. Myslím si, že ide o ideový rozpor a že žiadna jedna schôdzka to nemôže vyriešiť. Tento rozpor, keď budeme pracovať tak, ako sme začali, bude trvať dlhú dobu a našej strane bude robiť veľké starosti postupne súdruhov presvedčovať i životaschopnosti tohto projektu a žiadať o porozumenie pre našu vec. Ja nedvíhnem ruku, aby sa robili nejaké protisovietske kroky. Tá záležitosť je pre nás všetkých moc drahá a hovorím, že tá

suverenita nášho štátu a našich národov je zabezpečená priateľstvom so Sovietskym zväzom. Je paradoxné, že túto národnú suverenitu, ktorú nám má SSSR chrániť, v súčasnej dobe narušuje. To je podobná analógia, s podobnou situáciou, pred ktorou stála buržoázia v r. 1938, keď sa rokovalo o Československu a buržoázia, naše národná, nevydržala tlak a podľahla.

Aká je dneska situácia, aká je mienka ľudu a aká je úloha komunistickej strany v tom. Nehovorím, že by niekto chcel bojovať. Ide len o určitú analógiu v tom, že malé štáty, malé národy, ich suverenita nikdy nie je plná. V dnešnom rozdelenom svete nemôže byť štát alebo národ plne suverénny a nezávislý. To je vylúčená vec v tejto dobe. Analógia je v tom, že politika veľmoci sa vždy obracia voči malým krajinám. A dneska sa znovu jedná o československej suverenite a samostatnosti. Ide o válku nervov, ktorá je vedená proti nášmu postupu a je to metóda, volená proti malému štátu, malému národu. Ja to hovorím na predsedníctve strany, pretože nemôžem ako príslušník československého národa a ako predseda jeho vlády, nemôžem súhlasiť, aby na túto malú krajinu bol činený takýto nátlak. To je pre nás zvrchovaná záležitosť. Ten výraz nesúhlasu spočíva v tom, že všetky tie dopisy sa diametrálne líšia od hodnotenia ústredného výboru strany, prijatého v máji. Ak sme mali v máji jednotný názor, prosím, aby sa súdruhovia vrátili k hodnoteniu z mája, lebo keď sme boli jednotní, aby sme sa snažili postupovať jednotne. Znovu hovorím, že u nás nie je kontrarevolučná situácia, i keď sme hlboko znepokojení so situáciou v strane, varovanie je na mieste a stav, ktorý vznikol v strane a spoločnosti, jeho konsolidácia bude trvať nejakú dobu. Myslím, že to nevyrieši ani XIV. zjazd strany a že ešte prežijeme hodne horúcich chvíľ. Bol ten výskum verejnej mienky.¹² Čo je najkrásnejšie na celej veci. Bola postavená ľudom otázka, ako hodnotia politickú situáciu v našej republike, ako rastie dôvera v komunistickú stranu. Zatiaľ čo pred januárom títo ľudia mali naprostú dôveru v 6 %, teraz v 11 %. Dôveru v komunistickú stranu malo 17 %, teraz 40 %. Pred januárom bolo 23 %, ktorí mali dôveru alebo naprostú dôveru, teraz 51 % obyvateľstva. Nedôveru malo pred januárom 48 %, teraz 16 %. Tá naša politika vyvoláva skutočné nádeje ľudí, budujeme skutočne spravodlivý poriadok. To je predsa ohromná vec a ak to nevezmeme do úvahy pri našom rozhodnutí, domnievam sa, že urobíme veľkú škodu. Súdruhovia, postavme si otázku: na akej báze je možné nezostrovať pomery a vzťahy k týmto krajinám. Prosím vás, myslíte si, že keď pôjdeme do Varšavy, že my ich presvedčíme? Nepresvedčíme ich. Myslíte si, že oni presvedčia nás? Keby nás mali presvedčiť, ja vám poviem, že nemôžeme sa vrátiť s tým, že tu zavedieme režim, aký tu bol. Môžeme z tohto ideového rozporu nájsť východisko tak, ako si to oni želajú? To sú dve veci, na čom to stojí. To je cenzúra tlače a bezpečnostný systém proti tým, ktorí budú vyskakovať. Predstavte si, že sa vrátíme z Varšavy a budeme chcieť previesť tieto dve veci. My nepresvedčíme ich, oni nepresvedčia nás. Prosím vás, súdruhovia, predsa nemôžeme dať súhlas k tomu, aby na programe schôdzky niekoľkých strán bola československá záležitosť. S tým sa nemôže žiadny komunista zmieriť, to patrí do suverénneho práva. Môžeme my povedať strane, že je na programe vo Varšave Československo? Čo boli tie naše slová o tom, čo bolo na programe v Drážďanoch a v Moskve? Povedia, vtedy ste nás klamali a už ste po tretí raz na súdnej stolici a čo si myslíte? To je naše právo rozhodovať a akým právom tam chodíte a zamlčujete to pred nami? Ide predsa o dôveru! Myslím, že týmto spôsobom môžeme len prispieť k tej roztržke, z ktorej máme strach. Myslím, že by sme vykonali medvediu službu československo-sovietskemu priateľstvu, keby sme takýmto spôsobom postupovali. Buď toto predsedníctvo vychádza jednoznačne z rezolúcie májového pléna vo vzťahu k predloženým dopisom, musíme to charakterizovať ako ideový rozpor v prístupe k systému, ktorý začíname budovať - v takom prípade nevidím východisko, že by jedna alebo i viac porád mohlo túto záležitosť vyriešiť, predpokladám, že tento rozpor bude dlhodobý, že s tým musíme počítať, že sa musíme pripravovať a nájsť maximálne dobrý spôsob, aby sme súdruhovi o našej snahe presvedčili. Schôdzka vo Varšave je neprijateľná, metóda, akou je zvolávaná - schôdzka viacerých strán, ktorá bude mať na programe Československo - je neprijateľná a jestli by mala byť schôdzka v Československu - musí tu byť Rumunsko a Juhoslávia. Doporučujem vyvinúť všetky sily k tomu, aby sme na dvojstrannom základe so súdruhmi rokovali, s tým, že dvojstranné rokovania môžu vyústiť v spoločnú schôdzku. Ale nie naopak. Doporučujem aby sme toto stanovisko propracovali. Vyzerá to, ako keby sme tu nič nemali, ako keby sme nemali žiadne starosti. Mali by sme tú situáciu oprieť o rezolúciu májového pléna, ktorá ukazuje, že tu existuje pravé a ľavé nebezpečie. Charakterizovať to, ako sa situácia

vyvinula. My musíme povedať, že tou rezolúciou »2000 slov« sa situácia zdramatizovala. To nemôžeme zapierať, je to tak. Mali by sme povedať, v čom vidíme chyby. Mali by sme naprosto nepodráždene reagovať, že nesprávne hodnotia situáciu. Doporučujem rozoslať tie dopisy, ponúknuť najbližšie dni na schôdzky, pozvať i s. Tita, Ceausescu, Gomulku, viesť rokovania, dokonca by som povedal, že i celé naše predsedníctvo. Budú vidieť, že máme trebárs i rozdielne názory v predsedníctve, ale nech sme u toho, nech vidia, že v tom hodnotení májového pléna sme jednotní, i keď na zdolávanie situácie máme rozdielne názory. Prosím vás, súdruhovia, nesmieme to zostriť.

Ja mám taký pocit, že sa to môže riešiť i bez nás, ale ide predsa o tieto národy, čo to tu bude. Je to strašná križovatka. Myslím, že politicky môže prospieť veci, keď na takúto schôdzku nepôjdeme a povieme, že táto metóda v súčasnej dobe nezodpovedá, my vás chceme seriózne informovať, príďte k nám, budeme jednať postupne a nakoniec sa stretneme na spoločnej schôdzke.

Barbirek: Viacerí súdruhovia diskutovali k vnútropolitckej situácii. Myslím, že stručne by bolo možné povadať, že dnes hodnotíme medzinárodný aspekt nášho vývoja. Keby sme ho mali stručne charakterizovať, dalo by sa povedať, že sa komplikuje. Ja som na poslednej schôdzi predsedníctva nebol a myslím, že som ochudobnený o názory súdruhov. Myslím, že pokiaľ ide o tieto aktuálne záležitosti, nie je možné pomýšľať, že by mohli zostať utajené. Naopak, treba o týchto otázkach stranu informovať i o stanovisku, ktoré bude prijaté. Vychádzam z tejto situácie a robím si takýto záver:

Pripúšťam chybu, možno i taktickú, v postupe bratských strán a pripúšťal by som i neúplnú informovanosť a nepresnosti ktoré sa v listoch môžu objavovať. Súhlasím i s tým, že ide fakticky o názorové stretnutie v posudzovaní principiálnych otázok. Som ovšem presvedčený, že z našej strany by mala byť maximálna rozvážnosť, mali by sme sa vžiť do situácie týchto bratských strán, chápať ich a vidieť i našu situáciu - československých funkcionárov, keď sme posudzovali situáciu rumunských súdruhov a mali sme výhrady k niektorým veciam.

Myslím, že v každom prípade nám musí ísť a pôjde nám o to, aby sme im vysvetlili situáciu, aby nemali mýlne predstavy. Viem, že toto vysvetľovanie nemôže byť jednorázové. Ale na druhej strane, keď nám ide o vysvetľovanie, ťažko to spojiť s tým, že by sme odmietli poradu a chceli to obmedziť len na dopisy. Musí byť súdružská výmena názorov a nie raz, ale niekoľko razy diskutovať. Teda k stretnutiu by dôjsť malo, i keď by som sa rád stotožnil, že by to nemalo byť vo Varšave, ale v Československu. Zamýšľam sa nad tým, že nejde len o to, vysvetliť našu situáciu, ale aj na ich adresu povedať otvorene, ako veci vidíme. Myslím, že by sme mali mať v predsedníctve ÚV premyslený i ďalší postup. Treba vidieť, že vývoj bude komplikovaný, že nestačí ani napísanie odpovedí, ani stretnutie. Predpokladám však, že tento vývoj, aj keby k stretnutiu neprišlo, že bude i naďalej komplikovaný. Zdá sa mi vhodnejšia forma, že by to malo byť vysvetlené stretnutím, a to v Československu. I keď sa nestretieme, aký to môže mať ohlas. Prejavíme určitú silu, ale zároveň to môže byť i určitá slabosť.

Nechcem jednoznačne zaujať stanovisko, predkladám znovu k uváženiu i variantu stretnutia, treba veci vidieť s tým, že budú komplikované, vnútropolitcky by sme mali všetko robiť pre to, aby sme situáciu nekomplikovali - mám na mysli niektoré protisovietske nálady, ktoré nie sú vlastné nám u ľudu a našej strane.

Zastávam názor, že treba ukázať v tomto stanovisku ďaleko viac našich ťažkostí a problémov, ktoré prežívame, tak, ako nami samotnými boli analyzované. Tým, že by sme otvorene poukázali, čo musíme prekonávať, tým lepšie by sme mohli byť pochopení.

Mlynář: Ja súhlasím s tými bodmi, do ktorých charakterizoval význam týchto vecí súdruh Smrkovský. Nechcem to opakovať. Chcem sa sústrediť na našu vnútropolitckú situáciu. Domnievam sa, že treba pravdivo vidieť, že skutočne sa nám nedarí stále zabezpečovať ten vnútropolitcký vývoj docela podľa našich predstáv. Zmysel a význam májového pléna bol v tom, že rezolúcia májového pléna zvolila určitú stratégiu a taktiku na to, ako posilniť postavenie strany v spoločnosti a že to základné ťažisko májového pléna je v tom, že tieto veci má vyriešiť urýchlenný mimoriadny zjazd, ktorý má byť nástupom a má pomôcť strane dostať sa znovu do čela, potvrdiť líniu, ktorá je stále ako mimo zjazdu - akčný program - a vyriešiť i tie kádrové otázky. Osobne sa mi zdalo, asi 14 dní po májovom pléne, že i tie krátkodobejšie úlohy sa nám darili. Celá séria tých aktívov a ten nástup, ktorý sme urobili, mal svoj kladný politický

ohlas i v strane. To mohlo dostať stranícky aktív z časti z depresie, ovšem zároveň vidíme situáciu tak, že po 14-20 dňoch sa začala vytvárať situácia a rôzne tlaky, ktoré prakticky ohrozujú tú základnú myšlienku májového pléna, aby zjazd strany bol tou hlavnou politickou udalosťou, na ktorom sa hlavné politické otázky vyriešia s predstihom a strana sa dostane do čela. Pritom si myslím, že situácia nie je zďaleka tak jednostranná, že sa to vôbec nepodarilo, pretože priebeh krajských konferencií a zloženie samotných delegátov na zjazde vyjadruje to pojmie, že sú to ľudia, ktorí nepodľahnú a nie sú naklonení podporiť jeden alebo druhý extrém. Tento zjazd je svojim zložením zárukou, že extrémistické tendencie v strane nezvíťazia. Čo pozorujeme ako vážne otázky v posledných dňoch, to sú určité tendencie, smerujúce k tomu, aby sa táto základná línia májového pléna, ten základný zámer strany narušil a aby sa hlavným obsahom politických udalostí stalo niečo iné ako zjazd a aby sa riešilo inde ako na zjazde.

Vidím tri skupiny problémov. Dve sú vnútropolitické - sú to tie otázky okolo federalizácie, v tom viním s. Husáka, že vyvolal zlých duchov, druhá vnútropolitická skupina - to je práca a činnosť rôznych nátlakových skupín - a teraz k tomu pristupuje tretia vec, to je ten problém tlaku zvonka, aby se základné a podstatné rozhodnutia, ktoré by prísľušali zjazdu, urobili pred zjazdom. To sú tie dopisy. Súhlasím s hodnotením súdruha Smrkovského, s akými silami sa to spája. V tom, že ide o inú koncepciu, alebo iný model socializmu, ako tomu hovoríme, súdruhovia z iných strán v tom vidia zánik socializmu. Ja sám súhlasím s niektorými tými bodmi, ktoré v dopisoch sú a ktoré sa zhodujú s niektorými javmi, ktoré sa u nás vyskytujú. Takéto javy tu sú a niekedy nevieme, čo s nimi. Celkove ovšem ten pohľad, daný tými dopismi na hodnotenie situácie považujem za hlboko jednostranný a nesprávny, podstata politickej situácie u nás je iná, ako sa vykladá v dopisoch. V týchto dopisoch opravdu chýba pochopenie toho, že u nás sa realita politickej situácie zmenila od januára natoľko, že my máme iné podmienky politickej práce a politického života. To by sa malo opravdu nejakým spôsobom pochopiť a musíme urobiť všetko pre to, aby sa to vysvetlilo. Jestli to súdruhovia z ostatných strán nepochopia a budú sa na to dívať subjektivisticky, ako keby sme mali ich podmienky a začnú si z toho vytvárať závery o dobrom alebo zlom vzťahu, povedie to k veľmi vážnej situácii, ktorá môže mať nebezpečné následky. Iste je tu vytváraná atmosféra nezdravá, v ktorej je daný príliš veľký priestor extrémnym, avanturistickým tendenciám, to všetko je pravda, ale nielen o túto atmosféru ide. Ide o to, že my sme v situácii, kedy sa nemôžeme vrátiť k metódam a systému politického riadenia, ktorý tu bol pred januárom a v podstate tieto dopisy nám to vytýkajú ako nedostatok. Preto považujem to rozhodnutie o tej schôdzke za veľmi dôležité. Jestli my v tejto situácii, keď sa vie, o čo ide - to nie je vec, ktorá by sa dala kabinetne urobiť - vie sa, aký je obsah týchto dopisov, vie sa, že sme už raz tú schôdzku odmietli a prijali sme určité rozhodnutia a riešenia a jestli tento postoj zmeníme, musíme zmeniť celý kurz našej politiky. Pretože ro je dilema. Bud' by sme museli so zmenou svojho stanoviska mocensky zasiahnuť proti odporu a kritike, ktorá by na to vznikla - v tom súhlasím so súdruhom Černíkom, cenzúra a mocensko-politické zásahy, alebo máme situáciu takú, že túto zmenu neurobíme, tieto zásahy, a vyvolá to rozkol. Na rozdiel od týchto dopisov, ja sa domnievam, že nikto iný než Lenin učil stranu, že sa nemôže postaviť proti elementárnym potrebám nás, jestli sa nechce stať sektárskou a nechce skrachovať. I tu nejde o ustupovanie redaktorom a novinárom, tu ide o to, jestli vyjadríme alebo nie elementárne potreby nás, ľudí v tejto republike. My sa musíme pokúsiť túto vážnosť situácie priznať a toto jasne uviesť týmto súdružským stranám, prečo my toto stanovisko zaujímame. Aby to nebolo pochopené ako naša tvrdohlavosť, že chceme urobiť protisovietsky krok. Musíme priznať, ukázať na vážnosť situácie, ktorá u nás je v tom, že hľadáme tú cestu v tom, ako tento politický systém reformovať a pritom udržať a zabezpečiť i vedúcu úlohu strany a všetky tieto veci. Oni si nevedia predstaviť, ako si predstavujeme riešiť niektoré otázky. Niektoré tie veci, ktoré na str. 6 tvrdíme, docela pravda nie sú. Je to rozporné i s ústavným zákonom o NF, ktorý sme z parlamentu stiahli a ja som to s. Smrkovskému povedal, že hrozilo, že v parlamente bude škandál. Teda aby sme sa v tom dopise nechvastali.

Ovšem v najpodstatnejšej otázke, to jednoznačné trvanie na tej schôdzke, s podtextom, že i bez nás sa zídu, to považujem opravdu za nátlak. V záujme tohto hnutia to nemôžu takto robiť. Odstrčia jedného, druhého, tretieho a za chvíľu budú dvaja. To je to, čo sme robili za Novotného, že každým

rokom sme odkopli od strany 10-15 ľudí a dneska máme ten problém, že sa za tie roky dostali títo ľudia mimo stranu.

Považujem skutočne za vnútropoliticky i z hľadiska záujmov rozvoja socialistického tábora za nemožné na tú schôdzku do Varšavy ísť. Treba sa pokúsiť otvorene tieto dôvody sformulovať a vysvetliť. Myslím si, že sa to nemôže vybaviť dopismi, rokovanie musí byť. Ponúknuť rokovania v Československu. Súhlasím so s. Smrkovským, že by sa mali ponúknuť bilaterálne rokovania a len keď by to hrozilo konfliktom, urobiť to spoločné rokovanie. Ale vezmeme si to, že to neuttajíme, je značné nebezpečie, že v rade vecí sa nedohodneme a tá možnosť zostrenia tu bude existovať. My nemôžeme chodiť na tú schôdzku, ktorá má apriorne súdiť našu situáciu.

K otázkam pléna ÚV, ja som navrhol stanovisko minule, nemám čo meniť, snáď len to, že by to mohlo byť spoločné s tými delegátmi, ale to by som doporučoval len v tom prípade, keby to situácia skutočne vyžadovala. Ovšem treba o našom stanovisku stranu skutočne informovať. Prihovám sa, aby bolo stanovisko, ktoré pošleme, určitým spôsobom diferencované jednotlivým stranám. V podstate myslím, že s tými úpravami, ako o tom diskutujeme, za základ môžeme vziať tento text. Hlavne sa musí zdôrazniť tá zložitost' situácie a že nám ide o našu stranu, jej postavenie a vzťah k socialistickému táboru a to sú tie dôvody, ktoré nás vedú k tomu, aby sa to nechápalo a nedávalo na prestížnu platformu, lebo to by poškodilo nás i ich.

Dubček: Včera som hovoril niekoľko hodín s pracovníkmi rozhlasu a televízie. Zhruba bol rozhovor asi v tomto obsahu: požiadal som, aby všetko urobili pre to, aby sa nepreberali bez komentárov, prípadne úplne zastavili preberanie informácií západných agentúr, aby to nevyvolávalo antisovietske nálady, aby to nedezorientovalo verejnosť u nás v období, keď ešte predsedníctvo rokuje o týchto otázkach. Za druhé som ich požiadal, aby nezverejňovali rôzne rezolúcie, ktoré sa vyslovujú k odchodu sovietskych vojsk alebo k týmto dopisom. Aby všestranne zabránili tomu, aby sa prostredníctvom rozhlasu, televízie a tlače nevyvolávala psychóza antisovietskych nálad. Potom som súdruhov informoval o našom nesúhlasnom stanovisku proti škandalizovaniu niektorých funkcionárov, menovite ss. Koldra, Indru, Švestku a ďalších, že riešenie týchto vecí je záležitosťou ústredného výboru strany, tým viac, že zverejňované tie rôzne stanoviská boli nepravdivé. Pretože to bola uzavretá porada, nie pre písanie do tlače, povedal som im, že sme dostali tie dopisy piatich komunistických strán s požiadavkou zísť sa na spoločnej porade. Povedal som im, že predstavitelia i vedenia týchto KS sú znepokojení určitým vývojom u nás a prejavujú obavu, či vedenie strany a štátu udrží vývoj v intenciách nášho demokratizačného procesu. Prejavujú obavu, že sa nám to vymkne z rúk. Požiadal som, aby sa v tomto období držali oficiálnych správ, ktoré budú dostávať z ÚV strany a aby nepodlahli rôznym nátlakom. Myslím, že táto porada bola veľmi seriózna, trvala niekoľko hodín a myslím, že drvivá väčšina, ak nie všetci pochopili o čo nám ide a súdruhovia vidia vážnosť situácie. Obzvlášť som ich upozornil, aby brali do úvahy zložitost' a vážnosť súčasnej napätej situácie a jediným miestom, ktoré ich môže informovať, je predsedníctvo ÚV, lebo ak budú postupovať inak, títo komunisti preberajú na seba zodpovednosť za vývoj situácie. Požiadal som súdruhov, aby zatiaľ nereagovali na článok moskovskej Pravdy, kým predsedníctvo nestanoví ďalší postup. Toľko k porade.

K navrhovanej odpovedi, prikláňam sa k stanovisku, ktoré zaujal s. Šimon a tí súdruhovia, ktorí hovorili o tom, že treba vo formuláciach postupovať veľmi uvážene a citlivo. Viem, že nie je možné všetko vsunúť do odpovedi v tomto stanovisku. Myslím, že i táto diskusia to plne potvrdzuje. Myslím, že by sme tam mali zvýrazniť túto myšlienku, že nie je možné v tomto dopise odpovedať na všetky pálčivé problémy, s ktorými žije naša strana a národ, naša republika, preto plne súhlasím s tým, že treba uskutočniť dvojstranné rokovania a potom prípadne i kolektívne stretnutie. Myslím, že i tu, v tejto odpovedi sa treba odvolávať hlavne na májové plénum, jeho rezolúciu a potom i stanovisko predsedníctva ÚV KSČ k »2000 slovám«, v týchto dokumentoch je vyslovené kolektívne stanovisko predsedníctva ÚV a ústredného výboru.

Ja i naďalej pokladám za rozhodujúci ten postup, ktorý stanovilo májové plénum k otázke taktického postupu i stratégie v príprave XIV. zjazdu. Keď sme si povedali, že kľúčovým problémom je XIV. zjazd strany, potom treba vidieť všetko to, čo zasiahne do tejto prípravy inak, že to naruší celý tento

postup ÚV v jeho príprave. I naďalej vidím v príprave XIV. zjazdu, tak, ako sme stanovili na májovom pléne, hlavný taktický a strategický postup predsedníctva ÚV v zabezpečovaní politiky strany i stabilizácie pomerov u nás. Každé iné stanovisko by bolo chybné. Nik iný nemôže situáciu dôslednejšie riešiť ako zjazd a potom nové plénum ÚV. Situácia je zložitá a vážna, a to práve preto, že strana prekonáva mnohé, v predchádzajúcom období nakopené problémy v oblasti ekonomiky, národnostných vzťahov, vo vzťahu k inteligencii a nášmu spoločenskému daniu, čo sa tak vypukle prejavilo teraz, v pojanuárovom období, a to práve preto, že strana nemohla byť predom pripravená na riešenie týchto problémov. Myslím, že treba jednoznačne povedať, že ÚV vidí nebezpečenstvo sprava i zľava, práve preto tu bolo stanovisko májového pléna a na základe toho prebieha zjednocovací proces v radoch strany v prípravách na mimoriadny XIV. zjazd strany. K tomu slúžil aktív v Brne - viac ako 5000 predstaviteľov ZO KSC, 4000 dedinských organizácií, 12 000 príslušníkov LM, okresné, krajské konferencie, ktoré sa jednoznačne postavili na pozície a platformu májového pléna ÚV. Mali by sme zdôrazniť, že my nemôžeme všetky tieto veci vtiesnať do tejto odpovede, preto počítame s tým, že pri dvojstranných stretnutiach budeme môcť plnšie objasniť situáciu v našej krajine, aby to súdruhovia dostatočne pochopili, tú zložitú a ťažkú našich problémov, i snahy a pozitívne výsledky, ktoré sú v zabezpečovaní tejto novoformujúcej sa politiky i ohlas na túto v našej širokej nestraničkej verejnosti.

Ja si plne uvedomujem vážnosť situácie tak, ako sme o tom hovorili vtedy, keď sme pripravovali májové plénum i teraz po predsedníctve, keď sme robili stanovisko k »2000 slovám«. Za tejto situácie, aká dnes je v republike, vidíme, že dopredu sa môžeme dostať jedine pozitívnym nástupom za realizáciu akčného programu, tých námetov, ktoré sme si stanovili vo federácii, stanovách strany, v príprave zjazdu. I naďalej sme v takej situácii, že všetky závažné problémy v tejto krajine i strane treba riešiť politickou prácou, politickými metódami. V tejto etape unáhlené, mocenské, administratívne opatrenia a zásahy môžu vyvolať nežiadúci stav v tejto krajine. Ak by sa situácia vyvíjala tak v ďalšom období, že by prišlo niečo nepredvídané alebo by sa vyvíjala celkom iným smerom ako predpokladáme a ako máme stanovenú líniu, je samozrejmé, že i tak musíme predovšetkým my využiť všetky vlastné sily a prostriedky a nie zásahom zvonku. Plne súhlasím s tým, čo hovorí s. Smrkovský, že takáto pomoc - vojenský zásah do Československej republiky - by nahrávala reakčným silám a mohla by vyvolať vážnu politickú situáciu v republike.

Chcem vysloviť i takýto názor: Chápem obavu a ustarostenosť súdruhov z niektorých javov a tendencií, ktoré v republike sú - vyvolávanie psychóz, škandalizovanie funkcionárov, niektoré tendencie okolo založenia soc. dem. strany a tým navodiť určitý rozkol, sú to tendencie, ktoré sa prejavili v K 231, tam bol celý rad rôznych elementov, vedú ich k tomu rôzne jednostrannosti, ktoré negatívne hodnotia našu ekonomickú alebo inú spoluprácu so Sovietskym zväzom. Konkrétny príklad toho je i článok v Literárnych listoch okolo Nagya a nereagovanie na tieto veci, až po určitom čase. Teda to sú zhruba veci, ktoré súdruhov znepokojujú, ako znepokojujú i nás. Ale všetky tie návrhy na mocenský zásah sú nereálne a nebezpečné. Ak by sme zverejnili tieto dopisy, tak ako sú, v tejto strane a krajine by sa odohralo niečo závažné a neviem, jestli by to bolo možné z predsedníctva našej strany kontrolovať. Súdruhovia postupovali prinajmenšom neuvážene, ak sa najskôr dohodli, že sa uskutoční spoločná porada o problémoch v Československu a nám to oznámia ako hotovú vec, behom 2-3 dní sa stretnúť bez akejkoľvek konzultácie. To je nedobré. Hovorím o tom tu, v predsedníctve, ale takto predsa nemožno postupovať. I keď chápeme určitú obavu a ustarostenosť, ale predsa musia brať do úvahy, že vedenie strany a štátu lepšie vidí realnosť situácie. Podľa môjho názoru v tejto dobe nie je iná situácia ako bola v máji a nie je treba meniť postup oproti tomu, ako sme sa dohodli na májovom pléne.

Myslím, že nie je správne, že tých 5 komunistických strán, z hľadiska časového i obsahového nás postavili už pred hotovú vec. Muselo sa tu niečo udiat, veď pred 14 dňami sme hovorili s predstaviteľmi maďarskej strany, veľmi otvorene, súdružsky a neprejavili sa žiadne mimoriadne, zvláštne názory, také, ktoré by viedli k iným opatreniam než k tým, o ktorých sme ich informovali, že ich robíme. I keď nechcem ignorovať skutočnosť, že silne ovplyvnilo ich stanovisko prehlásenie »2000 slov«.

I v tomto dopise, ktorý som dnes tu prečítal, nie je celkom správne reagované na naše stanovisko, lebo tu sa hovorí, že vyslovuje sa ľútosť nad tým, že je negatívny vzťah predsedníctva ÚV KSC k

iniciatíve bratských komunistických strán a myslím, že nie tak je to vyjadrené v predchádzajúcom závere predsedníctva ústredného výboru strany. My sme sa pozitívne vyjadrili k výmene názorov, navrhli sme však inú metódu. Ak iné komunistické strany, v tomto prípade KSSS a ďalšie štyri KS, chcú posúdiť situáciu v našej strane a v Československu, tak prosím vás, komu by malo byť dané rozhodujúce slovo pre metódu postupu v tejto konzultácii, ak nie nám, o ktorých má byť reč, ktorí musíme vziať do úvahy práve tú citlivú situáciu v strane i v krajine. Ja myslím, že súdruhovia nepochybujú o mojom dobrom vzťahu k Sovietskemu zväzu, je to moja takmer druhá vlasť, ale nechápem to takmer ultimatívne stanovisko, myslím, že to nie je dobré a že súdruhovia nie dosť zvažovali túto stránku veci. Ak má byť rokovanie o nás, tak myslím, že je správne, keď my im odporučíme formu. Opätovne sa vyslovujem za dvojstranné rokovania a výmenu skúseností preto, aby každá z týchto komunistických strán mala dostatok času plnšie sa zoznámiť so situáciou u nás i s našimi problémami a opatreniami. Za druhé, aby tieto vzájomné dvojstranné konzultácie slúžili k tomu, aby sme si ujasnili, ktoré ďalšie KS okrem týchto piatich sa majú zúčastniť na tej spoločnej schôdzke a aby sme si ujasnili i jej obsah. Za tretie, na prípravu komunistických strán na medzinárodnú poradu, ktorá má byť na jeseň tohto roku, ako bolo ohlásené a nie je iba problém Československa.

Teda z týchto dôvodov navrhujem dvojstranné rokovania. Ale i z toho dôvodu, ako hovoril súdruh Rigo: zrejme bol postavený pred otázky a musel súdruhov, predsedov jednotlivých straníckych organizácií zoznámiť. Sú to súdruhovia, ktorí majú vynikajúci vzťah k Sovietskemu zväzu a povedali, že by nebolo vhodné uskutočniť najskôr tú kolektívnu schôdzku. Myslím, že takúto mienku budú mať i iní funkcionári.

Príkladom sa i k tomu, čo hovoril súdruh Černík, že sa nezatvárame pred kolektívnym posúdením vecí, ale tie dvojstranné rokovania by mali vyústiť v kolektívnu schôdzku, včetně KS Rumunska a Zväzu komunistov Juhoslávie.

Poznámka k zvolaniu ÚV. Ja sa vôbec neuzatváram pred možnosťou zvolania pléna ÚV, ale myslím, že plénum zvoláme k príprave zjazdových materiálov. V tejto etape nejde o nejaký otvorený rozpor medzi KSČ a KSSS alebo niektorými inými KS, v tejto etape ide o ujasnenie formy a metód stretnutia. Nič viac a nič menej. Ak by bolo v tejto dobe zvolané plénum k tomu, či ést' alebo nejst' na tú schôdzku, bolo by treba zverejniť tie dopisy a všetci jednoznačne sme sa zhodli, že tie dopisy by mohli v krajine vyvolať dosť vážnu situáciu. Myslím, že nevonok by sme nemali reagovať a podnecovať nejakú kampaň, vnútrostranícku diskusiu do tej doby, kým sa definitívne neujasní metóda toho stretnutia.

Myslím, že by bolo dobre dnes alebo zajtra ráno odovzdať súdruhom oficiálne pozvanie, dopis, v ktorom ich pozveme do Československa, na rozhovor s predstaviteľmi predsedníctva ÚV KSČ alebo s predsedníctvom celým, na dvojstranné stretnutia.

Ešte chcem povedať takúto poznámku: V dôsledku tlaku verejnej mienky a neustálym telefonátom, včera sme urobili so s. Lenártom, Mlynárom a Koldrom taký stručný dial'nopis, ktorým sme informovali okresné výbory o rokovaní predsedníctva i o jeho záveroch. Preto myslím, že v každom prípade nejaký iný postup z jedného dňa na druhý by mohol dezorientovať okresné výbory strany.

Myslím, že treba požiadať predstaviteľov týchto KS o pochopenie nášho postupu a že chceme skutočne urobiť všetko pre ujasnenie situácie v našej krajine a pre upevnenie našich vzájomných vzťahov. Myslím, že sme tu všetci preto a nepripustíme, aby si tu niekto zvyšoval autoritu v tejto krajine na úkor našich vzťahov k Sovietskemu zväzu, tie sú jednoznačné. I v ďalšom období budeme pracovať tak, aby sme nezavdali príčinu k narušeniu našich bratských vzťahov ku KSSS i ostatným KS, ktoré sa na nás obrátili.

Doporučujem písomne pozvať tieto KS k nám, do Československa na rozhovory a v týchto rozhovoroch dohodnúť ďalší postup. Ako prvých doporučujem pozvať predstaviteľov predsedníctva ÚV KSSS na stredu 17. júla. Ak je nutné od niekoho požadovať veľkorysosť, tak myslím, že v tomto prípade od týchto KS voči nám, preto, lebo my sme v určitej zložitej situácii a vzhľadom k tomu, že strana prechádza určitým vážnym obdobím, mali by byť skutočne veľkorysí a prispôbiť sa týmto našim návrhom. Verím, že súdruhovia pochopia našu situáciu a prídu k nám na to rokovanie. Som presvedčený, že zásadne sa zhodneme na týchto otázkach. Zatiaľ sú takéto názory:

1. Tak, ako na predchádzajúcom predsedníctve sme sa zhodli, previesť dvojstranné rokovania, ktoré by mohli vyústiť v spoločnú poradu KS s programom, na ktorom sa dohodneme na dvojstranných rokovaníach, kde by sa ujasnila účasť predstaviteľov rumunskej KS i Zväzu komunistov Juhoslávie.

2. Variant od troch súdruhov - zväziť kolektívnu schôdzku hneď, v Československu, a to i za účasti RKS a SKJ.

Švestka: Som si vedomý, že ide o osudové rozhodnutie a že ide o to, ako my dokážeme v našej politike spojiť záujmy našej strany, národov a štátu so záujmami internacionálnymi. Pritom nejde o jednoduchý spor jednotlivcov. Sú to o mnoho zložitejšie záujmy a s. Černík o nich hovoril. Pokiaľ ide o môj názor, či má byť alebo nemá byť schôdzka šesťky a či sa jej máme zúčastniť, my už sme k tomu raz zaujímali stanovisko, vie to už celá republika. My tento politický fakt musíme vziať na vedomie a podľa neho ďalej postupovať, povedať to otvorene a čestne sovietskym i všetkým súdruhom. Tu už bola vytvorená určitá atmosféra, určitá nálada a myslím, že nemôžeme ísť čelom proti stene. Ja sám odporúčam maximálne urýchliť pozvanie. Myslím, že to je jediná možnosť ako čeliť nejakej nedôvere. Myslím, že to je najsilnejší argument zísť sa s nimi, rokovať, diskutovať. Ja som sľúbil, že predložím správu, navštívil ma šéfredaktor Nép szabadczák s poslaním od s. Kádára. Chcel vysvetliť naše stanovisko, názor na schôdzku, prečo je naše stanovisko také. Ja som mu tie hlavné argumenty povedal, stanovisko k tým dvojstranným rokovaniam, upozornil som na našu situáciu. Súdruh Kádár vzkázal, že je ochotný kedykoľvek pripravený na rokovanie. Tie »2000 slov« hrajú svoju rolu. Ja som však vysvetlil, aké boli argumenty. Súduha Dubčeka som o tomto informoval, ešte napíšem písomnú správu. Ide len o tento záujem a snahu i určité znepokojenie. Tých »2000 slov«, keď to niekto prečíta v zahraničí, to je bomba. Ten článok dostáva stále podporu. Ja som sa s ním o tom bavil, on to zažil tie veci v Maďarsku.

Pokiaľ ide o moje stanovisko, ja sa nechcem vyjadrovať ku každému dopisu zvlášť. Okrem dopisu maďarského, myslím, že súdruhovia na mnohých miestach precenili význam a vplyv niektorých vecí, ale myslím, že niektoré fakty nemôžeme ignorovať. Naš postoj musí byť jasný tam, kde nedoceňujú alebo preceňujú, alebo neuznávajú. Nie je to len ich vina. Zatiaľ zrejme nepochopili našu politiku a ich akcie nám nepomáhajú, ale som proti tomu, aby sme im nepovedali pravdu. My tiež nerespektujeme našu rezolúciu z mája. Máme ostré formulácie, pokiaľ ide o pravicové nebezpečie a tu to robíme o mnoho miernejšie. Súdruhovia sa dovolávajú toho, že my sme prijali rezolúciu a všetka naša tlač popiera pravicové nebezpečie. Celá propaganda sa ženie - a tým by sme sa mali ako predsedníctvo zaoberať, kde sú príčiny - iba na jednu stranu. My sami bojujeme proti výstrelkom konzervatívnym a antisemitským a nechceme vedieť, čo sa robí na druhej strane. Nehnevajte sa, ja nemám dôvod, nemám o čo bojovať, ako osoba, ale nebudem mlčať k týmto veciam. Myslím, že treba opravdu rozobrať situáciu v strane a keď to urobíme poctivo, myslím, že to zďaleka nezodpovedá heslu v našich masových zdeľovacích prostriedkoch - konzervatívni a progresívni. Myslím, že tento prúd nie je jednotný a tam sú rozdiely. V tom prúde nájdeme jednotný názor v tom, aby strana pracovala novými metódami, ale nenájdeme názor na úlohu strany. Ja som ochotný rad vecí dokazovať, napr. pripravujú sa návrhy na likvidáciu straníckych organizácií. Keď začneme veci dokazovať, nehnevajte sa, ja sa nemôžem pozerať na to, ako nad týmto zatvárame oči. Tak, ako existuje konzervatívne nebezpečie, tak existuje i pravicové nebezpečie a myslím, že rezolúcia pléna ÚV má pravdu, že to pravicové nebezpečie je väčšie. Jestli nebudeme bojovať a budeme sa báť, tak nehnevajte sa, aj mnohí ľudia, ktorí idú dnes s prúdom, dostanú sa medzi konzervy.

Ja som hovoril s tým Zimjaninom, zapríisahal som ho, aby nerobili veci, ktoré nás poškodzujú, ale vrátil sa domov a už pracujú ďalej. Veď to nie je normálne, čo urobili s tým Císařem. Ale na druhej strane chceme chápať ich argumenty. My neovládame ich zahraničnú politiku, nikto nám nedá na stôl, to, čo ich ohromne znervózňuje. Ja myslím, že ich o mnoho viac znervózňuje to, čo sa týka ich stavu, ako to, čo je u nás. Jestli teda chceme od nich pochopenie, treba im jasne povedať, aký je zmysel obrody, že ide o obrodu revolúcie a my sa chceme obhájiť. Na druhej strane musíme povedať, máme toto a sme proti tomu bezmocní. Ja môžem napr. poukázať asi na 20 protisovietskych prejavov. Samozrejme, že okrem toho záujmu internacionálneho musíme počítať i ten záujem mocenský. Predsa každá veľmoc má mocenské záujmy. My by sme sa mali pokúsiť vnieť do tejto oblasti klud. I keď nehovorím, že okamžite presvedčíme a okamžite ich získame. Taký istý pocit je u maďarských súdruhov.

Tiež by som nehovoril, že ojedinele dochádza k protisovietskym vystúpeniam. Nemôžeme to takto paušálne odmietnuť. V tom väzí tá ich nervozita, že na to nereagujeme. Oni to majú všetko spísané, každý protisovietsky prejav, lepšie ako my. Treba hľadať, čo tvorí naše rozpory. Jasne im povedať, tu súdruhovia máte a tu nemáte pravdu, tu sú také a také fakty. Ale na druhej strane, keď ich chceme získať a vychádzať z pozície dôvery, tak poctivo im povedať, s týmto si nevieme rady. Myslíme, že v politike to musí byť reálne. Nikto z nás nechce získavať autoritu na účet Sovietskeho zväzu. Chápem, že nás nemôžu v mnohých veciach pochopiť, ale že to nie je beznádejné a vec spočíva v tom, aby sme im to takto otvoreno a čestne povedali.

Lenárt: K stanovisku stručne: Tiež súhlasím, že treba zapracovať do stanoviska problému, ktorú sú rozporné. Pokiaľ sa týka, zvlášť doplniť o májové plénum. Tiež sebakritiku treba uviesť, aby bolo vidieť úprimnosť. Do sprievodných listov doplniť do každého dopisu to, čo tu konkrétne argumentuje súdruh Kriegel. Jednotlivé formulácie vyvrátiť, ktoré nevieme vyvrátiť a máme dojem, že oni majú svoje argumenty, žiadať ich od nich. Každý partaji dopis zvlášť, sprievodný dopis individualizovať.

K tomu májovému plénu. Rozpory tu sú medzi nami a súdruhmi, ktorí ovládajú vplyv na verejnú mienku. Buď my sme sa mýlili, alebo o čo ide. Takto to nesedí.

K otázke schôdzky. V pondelok sa rozhodlo o tom, že nepojdeme na spoločnú schôdzku, v útorok sme oznámili písomne sovietskym súdruhom a ústne ostatným. V útorok predsedníctvo ÚV dalo zmocnenie, aby s. Dubček začal jednať so s. Brežnevom, navrhol určité termíny. Takisto sme spracovali harmonogram stretnutí, začali sme jednať s vyslanectvami. Dneska máme písomnú odpoveď, ktorú dostal s. Dubček, ktorá je negatívna. Z hľadiska celkovej stratégie, aby sme mali dobré podmienky pre rozvíjanie nášho procesu, o ktorý usilujeme, musí nám záležať na tom, aby sme presvedčili priateľov o oprávdivosti nášho záujmu a o tom, že je i v ich záujme, aby to u nás dobre dopadlo. Nevyhľadávať množstvo problémov, rozporov v ideologickej a teoretickej polohe, ale ísť na politickú dohodu a vytváranie si správnych podmienok pre tento pokus, o ktorý usilujeme. Teda nevyvodzovať teoretické závery a okamžite zovšeobecňovať, skôr ako to začne fungovať. Keď to bude u nás dobre napredovať a fungovať, potom to bude, ako súdruh Dubček hovoril, že »dobré zbožie sa samo chváli«.

Súhlasím, aby sme na ten dopis reagovali tak, že

1. pozveme na tie dvojstranné rokovania do Československa,
2. aby sme nešli obranársky na vec, ale aby sme naznačili aktívnosť, že vidíme v perspektíve i spoločnú poradu za účasti ďalších strán, ktoré by sa dohodli na tých bilaterálnych schôdzkach. Pokiaľ sa týka vzájomnej výmeny informácií o situácii v krajinách a stranách, túto otázku dohodnúť na tých bilaterálnych schôdzkach, ale nepripustiť, aby to bol len jeden bod - Československo. Treba sa vzájomne informovať - to treba presadiť a obhájiť.

Pre tú spoločnú poradu naznačiť spoločné otázky Varšavskej zmluvy alebo otázky európskej bezpečnosti a druhý bod - informácie ku každej strane a situácia v každej krajine. Mali by sme vynaložiť maximálne úsilie a ujasniť si, o čom by sme mali informovať tak, aby sme získali politické ovzdušie a vzájomnú toleranciu. Samozrejme, z toho vyvodíť pre seba závery, kde treba útočiť a kde treba ísť s argumentami. Pre podporu nového kurzu musíme vytvoriť politickú atmosféru u priateľov. Treba, aby sme nepodcenili, že nie všetko sa nám darí a i o tom informovali. Takto to vyznieva ako popis jednoduchej cesty. My bez určitého politického ovzdušia nedocielime to, čo máme v akčnom programe. O to treba usilovať. Treba znovu nasadiť aktívne kroky k pozvaniu do Československa, aby sme rozbili tú vzájomnú nedôveru.

Slavík: Budem veľmi stručný. Zásadne súhlasím s tým, čo hovoril s. Smrkovský, Černík a Dubček.

Myslím, že vedľa zásadných vecí je tu ukážka takých jednotlivých krokov. Chcem pripomenúť, že napr. ten článok, ktorý teraz vyšiel v Rudom práve vo vzťahu k Maďarsku, že našiel priaznivý ohlas a bol citovaný v maďarskej tlači. Čo je hlavné pre náš doterajší a budúci vývoj. Vychádzam z toho, že je to skutočne vedúca úloha strany. I keď vidím určité problémy, ktoré máme, myslím, že tiež robíme v tomto smere niečo pre riešenie. Musíme povedať, že to, čo bolo urobené po januári, bolo urobené pod vedením strany a z vôle ľudu. Z tohto dôvodu sa domnievam, že najťažšiu ranu práve pre vedúcu úlohu strany v

našej krajine môže dať tá skutočnosť ak by sme upustili od nášho hodnotenia situácie a prijali hodnotenie iné. V skutočnosti máme viac-menej podporu naprostej väčšiny nášho národa. To je naše hodnotenie a to je hodnotenie našich dokumentov. Len ak by sme sa chceli rozísť s vôľou nášho ľudu, len vtedy by sme mohli prijať prehlásenie týchto dopisov. Naše problémy sú politickej povahy a čo nám ponúkajú súdruhovia pre riešenie situácie. Myslím, že najďalej idú súdruhovia z ÚV SED, ktorí ponúkajú pomoc v súlade s Varšavskou zmluvou. Nechcem hovoriť o ďalších momentoch z dopisov. Je nutné posudzovať tieto dopisy, i keď sú adresované predsedníctvu, že sa dotýkajú celej krajiny. Chceme sa sústrediť na pozitívne riešenie. Za prvé som proti tomu, aby sme chodili do Varšavy a za druhé, jedine možná forma je dvojstranná výmena skúseností na našej pôde. Tieto sa môžu uskutočniť vtedy, keď odídu tie cvičiace jednotky z nášho územia. Tretia vec je, aby sme mali možnosť spoločných kontaktov nielen s predstaviteľmi týchto strán, ale i s KS Rumunská a SKJ, a to pri príležitosti zjazdu. Práve tu sa budú môcť súdruhovia presvedčiť, čo urobila strana a aká je situácia v krajine. Doporučujem odoslať odpoveď, a to rýchlo. Pritom si myslím, že treba informovať stranu. Treba vidieť, že i keď to nebude u nás publikované, skutočnosť je taká, že hodne ľudí u nás číta moskovskú Pravdu.

Mali by sme na tie dopisy odpovedať jednotlivo. Nejde len o to, že predsa len sú rozdiely v tých dopisoch, ale tá spoločná odpoveď by bola, ako keď odpovedáme nejakému orgánu. Základom by mohol byť tento predložený návrh. Malo by sa reagovať na to, čo je v dopise ÚV SED, že to, čo robíme, je diskreditovanie marxizmu-leninizmu. Myslím, že nie je možné na túto vec nereagovať. A posledná otázka takej zásadnejšej povahy je, že do tých dopisov by som pripomenul, že je pred medzinárodnou poradou komunistických a robotníckych strán, ktorá má byť 25. novembra. Vidíme, aké sú problémy v príprave, a ak budeme pokračovať tak, ako je to vyjadrené v dopisoch, to komplikuje situáciu v celej Európe. Je tu dosť tragických skúseností. Najmä sovietskym súdruhom vyjadriť, že pri ich skutočnej solidarite, že to jedine prispeje k upevňovaniu nášho vzájomného priateľstva.

Ešte takú poznámku. Vzhľadom na situáciu, jestli by nebolo treba, aby tu bol taký stály kontakt s novinármi, s vedúcimi súdruhmi, aby opravdu bolo v tých redakciách jasno o základnej línii, ktorá je sledovaná a že nedostatočná informovanosť by mohla túto líniu narušiť.

Sádovský: Nebudem opakovať pripomienky, ktoré tu boli povedané. Chcem rozšíriť obzor tých pripomienok, ktoré by stanovisko malo obsahovať. Prikláňam sa k názoru, že je to stanovisko trochu popisné a z našej strany málo sebakritické. Jedna z príčin, na ktorú by sme mali poukázať je to, že nie všetci súdruhovia chápu a že ani nie všetky vedenia našich susedov chápu zložitnosť našich problémov po januári a čo všetko musíme naprávať. Nie všade je dosť dobre pochopená hĺbka deformácií a krízových javov, nahromadených za posledných 8-10 rokov v našej spoločnosti. Každá strana si tieto veci nejakým spôsobom riešila na svoje vlastné pomery. Nás tieto deformácie zasiahli najkritickejšie. V iných stranách sa mnohé veci po roku 1956 riešili, u nás sa neriešili, ale naopak, ešte sa hromadili. Chápu veci tak, ako keby sa naše krízové javy nahromadili za posledné 4 mesiace alebo pol roka.

Myslím, že pre pochopenie je nevyhnutné, aby sme do stanoviska dali i tento moment. Druhá vec je, že mali by sme jasne povedať, aké boli naše predstavy na riešenie týchto vecí, ako sme ich formulovali v akčnom programe a aké sú odklony od toho, nie zriedka práve pričinením týchto krízových javov, ktoré sme nútení riešiť. Bolo by treba kvôli pochopeniu zložitosti situácie povedať, ktoré javy sme i my kritizovali a s ktorými nesúhlasíme. Takto vzniká dojem, že príliš plytko hodnotíme situáciu, bezkonfliktne, a to tak nie je. My to vidíme. V tom je rozdiel medzi nami a nemeckými súdruhmi, my to chceme riešiť politickými metódami a oni inými prostriedkami.

Jasne by sme mali v záverečnej časti povedať, v čom my vidíme východisko, akú aktívnu politiku robíme. Musíme povedať, že je to nesmierne ťažké, napr. otázka federácie. Ďalej by sme mali povedať, že strana nemieni ustúpiť od základných princípov vývoja našej republiky ani od kurzu progresívneho vývoja. K uplatňovaniu vedúcej úlohy strany musíme povedať podrobnejšie naše stanovisko, to, že hľadáme nové metódy uplatňovania vedúcej úlohy strany. Lebo u mnohých to vyvoláva pocit, že rezignujeme. Dneska je situácia, že generačný problém nie je vyjadrený len otázkou počtu rokov. táto generácia, ktorá nastupuje, má byť odborne i spoločensky kvalifikovaná a my sa nemôžeme postaviť do situácie, že necháme túto generáciu povedľa strany, ale naopak zverovať jej úlohy, dávať ju do orgánov,

atď. Po r. 1963 sa podarilo vedeniu ÚV KSS i Západoslovenského krajského výboru i Mestského výboru KSS vyhrať na tom, že túto generáciu, kvalifikovanú, so snahou pomôcť, pritiahol k sebe. Tieto veci tam musíme dať. Na záver by sme mali formulovať, čo by sme chceli od súdruhov. Formulovať to: potrebuje Dubček ísť na koberec, alebo potrebuje podporu? Pokiaľ viem, súdruhovia dôverujú tomuto vedeniu, a keď dôverujú, mali by zaujať politický prístup v tomto smere, aby nám pomohli túto autoritu upevniť. Keď prídu a povedia, podporujeme toto vedenie, tým pádom i antisovietske tendencie budú mať inú pôdu. Mali by sme dať jasne najavo, že sme za výmenu názorov a chceme súdružskú výmenu názorov podporovať, že sme proti tomu, aby došlo k roztržke medzi našou stranou a ostatnými stranami. Že si myslíme, že súdružská výmena názorov je jednou zo základných metód vzťahov medzi stranami.

Podporujem vrelo to, aby sme prešli my do ofenzívy. Napíšeme súdruhom, súdruhovia, zveme vás na jednanie a to je už potom iná pozícia. Keby sme vedeli dosiahnuť to, že by sa súdruhovia po takom rokovaní verejne pred čs. komunistami, pred Čechmi a Slováckmi vyslovili za podporu tohto vedenia, dala by sa tomu patričná kulisa, ktorú zorganizovať vieme, myslím, že to by bolo to, čo by pomohlo tomuto vedeniu. Teda poďme do ofenzívy my, zavolajme súdruhov a povedzme jasne, že to chceme takto a takto posudzovať. Pokúsme sa odpovedať individuálne. Maďari nám vytýkajú dve veci, za ktoré by sme sa mali omluviť, a ešte raz by som sa omluvil. Ale nedávajme rovnakú odpoveď. Ale i napriek tomu sa prikláňam, že by sme mali k určitým otázkam zásadne povedať, ako hodnotíme situáciu, aké požiadavky máme a i sebakriticky tie niektoré veci. Ja sa prikláňam, aby sme išli do ofenzívy a zvolať dvojstranné rokovania.

Dubček: Krátko informoval o tom, že s. Rochet prejavil želanie stretnúť sa s vedením našej strany v piatok, na ceste do Moskvy sa zastaví v Prahe.

Černík: K odchodu sovietskych vojsk. S. Jakubovskij oznámil, že práce pokročili tak ďaleko, že 13. júla môže začať odchod vojsk. Ja som mu odpovedal dopisom a požiadal som ho, aby nám oznámil presnejšie dáta. Dnes mi s. Kozakov, náčelník štábu poslal informáciu, ktorá zhruba hovorí toto: zajtra a v nedeľu odídu štáby frontov, armád, štáby divízií a plukov. Zostanú tu dva pluky, jeden na Libave a jeden u Mladé, bez štábov a behom zajtrajšku alebo nedele nám oznámia, kedy tieto pluky odídu.

Šimon: S. Bilák oznámil, že pražská konferencia poslala dopis komunistom. Na predsedníctve MV vo štvrtok som presvedčil súdruhov, aby bol napísaný iba dopis s. Dubčekovi. V priebehu dopoludnia súdruhovia toto rozhodnutie zmenili, myslím, že vychádzali z toho, že sa dozvedeli o rokovaní NZ a o ovplyvňovaní voličov pri voľbe do ČNR. Za mojej neprítomnosti túto informáciu poslali. Ja som proti živelnému spôsobu v práci strany. Ja som sa s. Dubčekovi omluvil. Predsedníctvu MV to bolo vytknuté s tým, že podobné akcie podnikané nebudú, že je tu predsedníctvo ÚV, ktoré je schopné veci riešiť. Ale mestská konferencia strany v Prahe tiež dostala dopis zo Slovenska, stratili sme s tým na konferencii množstvo času.

Tento dopis, ktorý šiel, upozorňuje na nebezpečie manipulácie v prípade zvolania pléna ÚV a že by bolo lepšie zvolať zjazd. Inak všetky naše konferencie prijali a aj publikovali, že za istých okolností by bolo treba zvolať zjazd ešte pred doteraz oznámeným termínom. Pražská mestská konferencia jednoznačne, manifestačne podporila s. Dubčeka, s. Smrkovského a ďalších súdruhov, ktorí jasne patria k progresívnemu prúdu strany a prejavila obavu, aby na zasadnutí ÚV nebolo predsedníctvo ÚV zmenené.

K poznámke s. Koldra: Ako 75. diskutér na januárovom pléne som uposlúchol výzvu s. Černíka a stiahol som svoj príspevok. Súdruh Kolder ma uviedol medzi súdruhov, ktorí sa dlho v podmienkach aparátu exponovali a uvádza to s ďalšou vecou, že som pracoval ako pomocník s. Köhlera, ktorý ma odvolal z funkcie tajomníka, stratil som 10 rokov najproduktívnejšieho života. Súdruhovia, je tu súdruh Černík, videl atmosféru komunistov pražskej organizácie - atmosféru zlú, a je tu i s. Smrkovský a Mlynář, ktorí videli, aká je atmosféra po troch mesiacoch. Ja si to neprisujem za zásluhy, ale ukázal sa celkový politický kurz. Ja hlboko verím nastupujúcemu kurzu. Vložil som sa do politiky plnou silou, rozvíjam tú politiku v duchu akčného programu. Nemôžem súhlasiť s tým, jestli sa táto politika stotožňuje s kontrarevolúciou a jestli sa hovorí o mestskej pražskej organizácii ako o druhom centre strany. To nie je pravda. Pritom 1/3 súdruhov pracuje v komisiách ÚV strany.

Ja otvorene prehlasujem, že osobne budem podporovat' progresívne jadro našej strany, súdruha Dubčeka, Černíka, Smrkovského a jestli táto práca neuspeje, končím s touto politikou. Je to i názor predsedníctva MV. Preto prosím, aby ste sa takto dívali na našu prácu, ktorá je nepredstaviteľne ťažká, pretože čeliť tým tlakom, ktoré sa denne na nás valia... Súdruhovia, budem sa snažiť v tejto organizácii dobre pracovať do zjazdu a budem sa snažiť, aby som vám navrhol vhodných súdruhov. Budem sa brániť akejkol'vek kandidatúre.

Jakeš: Myslím, že treba skutočne pristupovať k tomu uvážlivo, pretože si myslím, že bez spojenectva so socialistickými krajinami a Sovietskym zväzom nemožno úspešne realizovať našu politiku. Preto tie naše kroky by mali byť veľmi presné, a zodpovedne urobené. K tej správe, ktorá je predložená, môj názor je, že keby sa to odoslalo takto, ako je to napísané, neverili by tomu, že to myslíme vážne. Treba ukázať, v čom súhlasíme a čo odmietame, čo oni o nás tvrdia. Treba jasne povedať, čo chceme riešiť i aké nebezpečenstvo vidíme.

Druhá otázka sa týka schôdzky. Myslím, že stanovisko, ktoré bolo minule zaujaté, je stanovisko vcelku správne, ale de facto dôjde k druhému odmietnutiu ponuky. Ak sa má tomu čeliť, musí sa robiť veľmi rýchlo aktívna politika a myslím, že je správne okamžite prikročiť k ponúknutiu tých schôdzok. Uviest', že predsedníctvo predpokladá, že je možné využiť pre takú spoločnú konzultáciu príležitosť zjazdu, delegácie by mohli prísť skôr.

Tretí problém je problém ÚV. Myslím, že okamžitá situácia nie je taká, aby bolo nutné zvolať ÚV. Ovšem domnievam sa, že jestli by také tlaky boli, že nemožno tomu brániť.

Pokiaľ ide o otázky zjazdu a tých návrhov, aby sa aspoň časť delegátov zišla, no neviem, či by to delegáti považovali za reprezentačné, aby sa časti dalo právo rozhodovať oproti tej ostatnej časti. Predsedníctvo ÚV má vysokú politickú aktivitu a zaujíma stanoviská, ovšem tie organizačné opatrenia, ktoré sa prijímajú k zabezpečeniu stanovísk, nie sú dosť dôrazné. Ten aparát, ktorý je tu k dispozícii, mám taký dojem, že nie je dostatočne využitý. Myslím, že v tomto smere by sa mala urobiť náprava. Ak niekto chce riadiť, musí mať k tomu nástroje, ľudí, prostredníctvom ktorých treba riadiť a prostredníctvom nich sa i dozvedieť, aká je situácia dolu. Domnievam sa, že táto možnosť nie je dostatočne využitá. Fakty sú také, že chýba vždy to, aby nasledovali konkrétne organizačné opatrenia. Dolu to kritizujú, že dosť spoliehame na to, že sa to dostane dolu prostredníctvom tých masových zdeľovacích prostriedkov. U radu súdruhov sú obavy ísť do organizácií a postaviť sa pred členstvo, ale som presvedčený, že tomu tak nie je u všetkých.

Kolder: Ja som vyslovil názor o zvolaní ÚV. Myslím, že ako člen tohto orgánu mám právo takýto názor vysloviť, i keď sa môžem myliť. Ja sa pýtam, prečo sa tomu pripisuje taký význam, že tu niekto chce manipulovať so zvolaním ÚV a zmeniť predsedníctvo? Nehnevajte sa, ak by vec mala byť takto pochopená, potom vôbec nebudem na predsedníctve hovoriť.

Pokiaľ sa týka mestskej stranicej organizácie, ja som nikdy nikde nevyjadril mienku, že mestská organizácia je intelektuálskym centrom - to sme tu už mali - a podľa môjho názoru práca na akčnom programe a ďalších veciach, ktoré sa tu robia, a nielen dnes, ale i v minulosti som chápal potrebu pritiahnutia vedeckej fronty k ekonomickej komisii, atď.

Za tretie, jestli členovia ÚV v parlamente organizovali nejakú akciu, je potrebné týchto členov menovať a veci vyjasniť. Ja tiež môžem uviesť fakty k organizovaniu akcií na krajskej konferencii v Ostrave, ako boli prepojení atď.

Za štvrté, ja keď informujem o výsledkoch rokovania predsedníctva oddelenia, informujem ich o výsledku, o záveroch, a neinformujem o tom, aké stanovisko jednotliví členovia zaujímali. A tiež by som mohol túto metódu použiť.

Ja som viedol za svoj mandát čestný boj. Ak je taký názor, že ja som ten lístok na zvolanie pléna dal, ja prosím, aby ste ma uvoľnili ešte pred zjazdom. Už dneska som dostal z Ostravy hlášku, ako to, že presadzujem zvolanie ÚV. Volal som do Martina, kde ma zvolili na zjazd, aby to stiahli. Ja hrám čestnú hru a nech ju hrá každý.

Podriadujem sa väčšine. Ja som svoj názor povedal, väčšina rozhodla inak, podriadujem sa väčšine. Pozvime súdruhov na rokovanie, prejavme maximálnu ochotu a premyslieť, ako súdruhov ešte podrobnejšie informovať, aby sa veci vyriešili.

Dubček: Súdruh Kolder, ja hovorím za seba, tu nie je ani tieň podozrenia, to nepripadá v úvahu.

Piller: Tá myšlienka sa mi páči, čo bude pre nás robiť V. Rochet. Jestli by sme nemohli poprosiť s. Kádára, aby zašiel do tej Moskvy a robil nám takého prostredníka.

Smrkovský (prečítal dopis, ktorý dostal od umeleckých zväzov): predvčerom som sa zišiel s novinármi a znovu chcem povedať, že vedia o týchto dopisoch a tak, ako my sme si vedomí osudovosti týchto dní, títo ľudia hovorili tak isto.

Dubček: Podľa situácie by predsedníctvo rozhodlo o zvolaní pléna, to znamená, že dnes nie sú rozpory takého druhu, ktoré by vynucovali zvolanie pléna o ďalšom postupe a účasti na týchto poradách. V danej etape nejde o nejaké rozpory medzi komunistickými stranami, lebo sme ešte nerokovali. Zatiaľ ide o postup. Ak by to situácia vyžadovala, zrejme sa predsedníctvo poradí a bude rokovať o tom, či a kedy zvolať plenárne zasadnutie ústredného výboru strany.

Doporučujem takýto záver:

- že by bolo uložené súdruhovi Lenártovi pripraviť dopis s pozvaním všetkým týmto komunistickým stranám na dvojstranné rokovanie do ČSSR a v tomto pozvaní veľmi starostlivo zdôrazniť návrh nášho postupu, tj. najskôr uskutočniť dvojstranné rokovania. V týchto dvojstranných rokovaniach sa vzájomne informovať o stave a situácii v komunistických stranách a v krajine a súčasne vyjasniť ďalší postup k zvolaniu spoločnej porady komunistických strán a rozsah účasti KS na tejto schôdzke, ktorú predsedníctvo ÚV KSČ privíta pred zjazdom i v priebehu zjazdu.

- Dopracovať návrh stanoviska podľa diskusie, viac ako doteraz sa oprieť o schválené dokumenty ÚV KSČ, menovite májového pléna i v predsedníctve ÚV KSČ i o diskusiu na minulom a dnešnom predsedníctve ÚV KSČ k predloženým dopisom.

- Vypracovať návrh individuálnych odpovedí na jednotlivé dopisy, ktoré by sme mohli prerokovať v útorok na predsedníctve ÚV.

SÚA - A ÚV KSČ, f. 01/2, a.j. 104, b. 1 (P 4580). - Strojopis. 42 s.